Государственная ордена Ленина БИБЛИОТЕКА СССР имени В. И. ЛЕНИНА

Масса а мехкашкара пролетараш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО
свет

Ера 5 декабрь 1957 шу
№ 44 (2159)
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областен комитета
Грозненски горкома а, Нохч-ГІалгІай АССР-а оргкомитета а
Грозненски къахьегамхой депутатий Совета а орган

Советски Конституци

Тахан 21 шу доал вай советски мехка бахача къахьегамхой керттера закон — Советски Конституци Советий 8-ча съездо тІанийца. Из Советски Конституцен ди, вай мехка дахача дерригача къамий а берригача къахьегамхой а доккха цІай да.

Масса а йолча паччахьалкхен ши-ший керттера законаш — Конституцеш хул. Социалистически паччахьалкхенийн бІаьхийча наьха пачахьалкхенийн законашта, бокъонашта конституцешта юкъе йоккха юкъ йоал.

БІаьхийча наьха Конституцен бокъонех а законех а деррига Іаьдал бІаьхийча наьха бе доал. БІаьхийча наьха Іаьдал хоржача хана, харжара бокъо я руцкъа долча наьха, дийшача наьха, маІача наьха, цу мехка керте латтача къамах болча наьха, кІей цІока долча наьха. Дуккха руцкъа доацача —болхлой, кхыча къахьегамхой харжара бокъо яц бІаьхийча наьха паччахьалкхенашка. Дуккха дийша боацача наьха, харжара бокъо хургйоацаш законаш оттадаьд бІаьхийча наьха паччахьалкхенашка, хІана аьлча, дешарах а кхы цунна эшача хІамаях а дуккха ахча тела дезандаь, из телаш дешийта йиш руцкъа долча бІаьхийча наьха мара, болхлойн, кхыча къахьегамхойн йоацандаь. Кхалнах маІача наха нийсса лархІац бІаьхийча наьха законаша, цу-духьа, цига, кхалнаьха а яц харжара бокъо. БІаьхийча наьха мехкашка, цар колонешка бахача кхыча къамах болча наьха, кІей цІока доацача наьха харжара бокъо а е кхы бокъонаш а яц. Кагийча наха юкъе, бІаьхийча наьха оамалаша а гІулакхаша а толхабанза, нисхобакъдар дезаш дукха нах хуландаь, 25 шу даланза болча кагийча наха а лац харжара бокъо бІаьхийча наьха законаша. Цу тайпара дуккха а нонагІа болча наьха бокъонаш йоаеш, нийсхобакъдар юкъе доацаш, ерригаа бокъонаш, дунен тІа мел дола руцкъа хьадеш болча болхлой, кхыча къахьегамхой цІий мелача, тІехьа дисача кагийча къамий хьакъ дуача бІаьхийча наха луш да бІаьхийча наьха законаш. БІаьхийча наьха паччахьалкхений конституцеш, кІеззигача капиталисташа а помещикаша а дуккха а нонагІа болча къахьегамхой хьакъ дуилга вІаштІехьа доаккхаш деррига руцкъа, Іаьдал, бокъо, низ бІаьхийча наьха бедолаш, бІаьхийча наха мел дезаш дола гІулакхаш царна дезача тайпара вІаштІехьа доахаш я.

Вай эггара хьалха дунен тІа социализм оттаяьча-Советий мехка Конституци болхлой, кхыча къахьегамхой, бакъдолчун, нийсхоний конституци я. Советски Конституци болхлой, къахьегамхой хьашташ чакхдоахаш йола къахьегама конституци я.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революцено, капиталисташкара, фабриканташкара, кхыча эксплуататорашкара фабрикаш, заводаш, лаьтташ, машин-наькъаш, банкаш кхы къахьегамхой хьакъ дуийташ хинна хІамаш хьа а яьха болхлой паччахьалкхенага дІаделар, берригача къахьегамхой юкъара хургдолаш. Цунца цхьан сага хьакъ шоллагІчо дуилга дІадаьккхар. Уж, Октябрьски революценца, Ленина коммунистически партен хьалхаленца болхлоша, къахьегамхоша яьха йоккхий котолонаш дІачІоагІъеш, сиха лакхъеш вай мохк социализмангара коммунизмангІа гІолга вІаштІехьа доаккхаш да, Советски Конституценна чудолхаш дола социалистически кертера законаш.

ЦІаккха а цхьанна а бІаьхийча наьха мехка хиннадац, Советски Конституцен дараш санна болхлошта, къахьегамхошта мехка бахача берригача наьха цхьатарра нисхонца мукъале луш демократически законаш.

Советий Конституци дунен тІа эггара демократически йола конституци я. Вай мехка бахача берригача а наьха, маІабараштанийсса кхалбарий а, дукха дийшарий а, кІезига дийшарий а, кІей цІока дарий а, Іаьржа цІока дарий а, моллагІча къамагІа уж бале а, массане а цхьатарра нийса я харжара бокъонаш а кхы мел йола бокъонаш а.

Марксен Ленинен хьехамца коммунистически партен хьалхаленца оттаьча Советски Конституцес вай мехка мел бахача наха, массанена а цхьатарра нийса бокъо лу къахьегама, салаІара, дешара, къабеннача наха пенсеш далара, иштта кхы мел долча гІулакхашта а. Советски Конституценах вай мехка мел дахача къамий, доккхачарна нийсса зІамигадарий а, шоай автономни республикаш, дешар, йозув, культура, искусство, кхыдараш а хила бокъо я. Уж бокъонаш яц цхьанна бІаьхийча наьха паччахьалкхенашка дахача а цар колонешка дахача а къамий.

Сеца латташ яц Советски Конституци, мехка боахам а культура а дегІадарга, тоадаларга хьаьжжа наха дукхагІа бокъонаш, оаттонаш луш, тоалуш доагІа цун законаш а. ТІехьарча шерашка Союзни республикай бокъонаш шеръяьй, моттигашкарча Советий активность, критика, самокритика эйъяьй, моттигашка бахача наьха дукхагІа бокъонаш хургйолаш боахама планаш увттаелга тодаьд, салоІача деноншта а цІайнашта а хьалхарча деношка къахьегама ди шин сахьата чухьнагІа даьккхад, кагирхоша ялх сахьата мара болх бергбоацаш чІоагІдаьд, берах болча кхалнаха отпускаш тІатехай, юкъерча а лакхерча а школешка дешарах ахча телилга дІадаьккхад, пенсеш доагІача наха а кІезига алапеш доагІача наха а пенсеш а алапеш а тІатехад. Колхозникий, болхлой, гІулакххой боахамаша паччахьалкхенна юртбоахама продукташ телилга дІадаьккхад. ХІанз — кийчдеш латт 7 сахьата мара къахьегамхоша болх бергбоацалга.

БІаьхийча наьха паччахьалкхений законел Советски законаш толажагІа хилар белгало я вай мехка боахам а культура а царчул дуккха сихагІа а дикагІа а дегІаухаш, тоалуш хилар.

Марксен Ленинен хьехамца коммунистически партен программаца XX съезда яьча решенеша Нохч-ГІалгІай республика юхаоттаяьй, из кхета а деш нохчашен гІалгІашен къаьстта чІоагІа сийде а, лораде а, кхоачашде а деза Ленински партен Советски законаш.

Нохчашен гІалгІашен дика кхетаде деза Марксен Ленинен хьехами, ССКП программашен, Советски Конституцеси мара шоай оагІув хьаллаца а бокъо яккха а дунен тІа кхы низ боацилга.

Кердача толамашка

«Красни молот» яхача завода сталелитейни цеха коллективо доккхий толамаш даьхад шийі балха тІа СССР-а Лакхарча Совета сессес даь кхайкарало а коммунистически болхлойн партей викалий Декларацеси Машара Манифестон дегаш ура а оттадаь. Цеха коллективо керда деккар тІанийцад шера йола план ханал хьалха кхочашъярна, цунца дукха езача шоай Даьхен низ кхы а дукхагІа чІоагІ а беш.

Социалистически мехкий экономистий Іилман совещани

26—28 ноябре СССР-а Іилмай Академен экономикан Институте Іилман совещане хилар, Совещани хетаяь яр социалистически мехкий экономисташа цхьан вІашагІ а кхийтта кепа тоха кийчдаьча «Дунен боахама социалистически система вІашагІкхетар а дегІаяр а» яхача книжкан лардаца дунен боахама социалистически система дегІаяра проблемашта. Совещанен балхаца дакъа лаьцар социалистически мехкий Іилмай академей экономикан институтий викалаша.

Совещане йийшар докладаш: академика К. В. Островитянова «Империализма а социализма а хІанзара экономически проблемаш» яхари, хІаьта экономически Іилмай доктора профессора Л. М. Гатовскен «Тайп-тайпара мехкашка социализм хьаялъяра юкъарен къаьстта долен законаш» яхари.

Докладех йолча пренешка а, хІаьта юкъера кийчдаь книжка дувцарца а дакъа лаьцачарна юкъе бар: СССР-а Іилмай Академен член - корреспондент В. П. Дьяченко, профессораш Юй Гуан-юнь (Китай), Бронислав Минц (Польша), Юн Хен Дюй (Корейски Халкъан Демократически Республика), Кайгл (Чехословаки), Чернолев (Болгари), Х. Мара (Албани), Жагварал (Монгольски Халкъан Республика), Фриш (Венгри), Буй Конг Чун (Демократически Республика Вьетнам), Добрев (Болгари), Кольмей (ГДР).

Совещанес могадир юкъера кийчдаь «Дунен боахама социалистически система вІашагІкхетар а дегІаяр а» яха книжка, хІаьта цунна кепа тохар а могадир.

Іилман совещане хинначар белгалдора, марксистско ленински теорен лардаца идеологически барт-цхьоагІо чІоагІъяр социалистически мехкаша вежарий доттагІал леладарна лоархІаме дола актуальни декхар хилар. Іилманхоша - экономисташа цхьа барт болаш могайир 1957 шера 14—16 ноябре Москве хиннача коммунистически болхлойн партей викалий Совещанен Декларации а машара Манифест а. Къамаьлаш даьраша белгалдора, социалистически лагера экономисташа цу декларацен принципашца цхьан болх бар марксистско-ленински экономически Іилма дегІадарна, боахама дунен социалистически система кхы дІахо йодача хана чІоагІъярна чІоагІа лоархІаме долга. Экономисташа белгалдир, социалистически мехкий Іилмай академей экономикан институташтен кхыйолча Іилман экономически учрежденештен юкъе кхы дІахо а айхха гІулакхаш леладе дезалга.

(ТАСС).

УКРАИНСКИ ССР. Кирова цІерагІа йолча Харьковски турбинни заводе Днепра тІа хьалъеш латтача Кременчугски ГЭС-а езаш йола гидротурбина кийчъе болабеннаб.

Сурта тІа: гидротурбинни цехе. Кременчугски ГЭС-а еш йолча хьалхарча гидротурбинан статорни гІоз кийчбеш латт.

Е. АНДРЕЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

Планал совгІа 90 миллион сома маьха продукци

СоветскиСоюза дахача дерригача адамашка СССР-а Лакхерча Совета баьча Кхайкамо дегаш ура а оттадаь мамогга шоай балха овсарал совйоаккхаш, балха тІа денгара денга керда коталонаш йоахаш ба вай республикера къахьегамхой. Нохч-ГІалгІай совнархоза чуйоагІача промышленни предприятей коллективаша шера планаш ханал хьалха кхоачашъе аьнна, мехкдаьтта доаккхилга, моторашта эшаш дола доагам доаккхилга, иштта кхы йола продукцеш арахецилга кхы дІахо а лакхадаккха, аьнна, тІаийца керда социалистически декхараш сийленца кхоачашдара дика хІамаш карагІдаьннад царна.

Совнархоза промышленноста коллективаша цхьйтта бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Ер шу доладелча денз промышленность шийі продукци хьаярга дІабода маьа чухнахьа баккхарца 50 миллион сома маьха накоплени яьй планал совх Цунна нийссарча соахкарча ханаца нийсдича балха овсарал 10 процент лаккхаяьккхай.

СССР-а Лакхерча Совета Кхайкамо балхацара безам а хьинар а совдаьккха, продукци арахецилга денна совдоахаш ба нефтяникаш, химикаш, энергетикаш, металлисташ, гІишлонаш хьалъераш. Цар уйла тІайохийт хьадеш дола хІама дикагІа хилийтарна, балха дикагІа дола наькъаш лахарна.

Доккхий хІамаш карагІдаьннад вай республикерча нефтяникашта. Мехкдаьттен гази доаккхача промышленностан болхлоша хІанзлехь а планал совх 90 эзар тонн мехкдаьтта деннад. 1957-ча шера Кубанерча нефтяникашца лелаеча социалистически яхьах тІалаьца хинна декхараш тІехкхоачашдаьд. Шера лаьрхІа хиначул 10 эзар тонна дукхагІа доагам арахийцад нефтепереработчикаша.

Нохч-ГІалгІай Совнархоза ерригача управленеша тІехкхоачашъяьй цхьайтта бетта лаьрхІа йола план. Планал совх арахийцай 60 миллион сома маьха продукци.

Шоашта карагІдаьннараш дІачІоагІ а деш, совнархоза предприятешкара болхлой а специалисташ а хьинарийца тІабийрза ба ялхлагІча пятилеткан шоллагІча шера планаш тІехкхоачашъярна. Из царга дулург хилар шекало йоацаш да.

Дуненна машар беза!

Вай мехкарча къахьегамхоша цхьа барт болаш хьал а кхоаб йизза бакъ а ю Декларации машара Манифести

Коммунистически болхлойн партей Совещанен Декларацес а машара Манифесто а берригача къахьегамхой дегашка бІайха безам гІоттабу. Уж исторически документаш деша а деш, дувца а дувц вай мехка ерригача городашкен юрташкен Советски халкъ дог раьза а долаш бакъеш да уж исторически решенеш, Коммунистически партена гоннахьа кхы чІоагІагІа ше кхотадалар, дерригача дунен тІа машар оттабе шийі бола хувцалургбоаца лоІам а дерригача дунен тІа машар оттабара чІоагІало — Социалистически Даьхе турпала къахьегамца кхы а чІоагІагІа чІоагІъе ше кийча хилар а хьахьувкх цо укх деношка.

Москверча предприятешка а учрежденешка а Декларацеи машара Манифестаи хетаяь йола собранеш, митингаш, беседаш ю хІанз.

— ДегІ тохадолийташ дола Декларацеи машара манифестен дика дешаш кІоарга дега чу дийшар сона,— йоах «Красный богатырь» яхача завода къаьнарча коммунисто, шин революцен даъа лаьцача къанарча революционеро, копа резинен тІирса вулканизаци еча цеха участкан начальнико И. Г. Слизковс.— Аз доккхал ду се сий долча Коммунистически парте хиларах. Се кхаь тІема тІа хинна тІом дика бовзаш хиларах, сона къаьстта дукха беза машар. Тха завода берригача болхлоша йоах, машара Манифеста тІа дувцà хьашташ, шоай хьашташ да. Машар чІоагІбар — дикача лоІамах мел болча наьха гІулакх да. Вайна безац тІом. Дерригача мехкий халкъашца машар а доттагІал а долаш даха безам ба вай. Воай къахьегамца дукха еза Даьхе чІоагІьяр — вайна дезар да.

Шовзткъа шу гарга да лампаш еча Московски заводе Елизавета Митрофановна Гусева болх беш йола. Декларации машара Манифести кхета а яь, цо аьлар:

— Даьхен Сийлахь - боккха тІом лаьттача шерашка фронте боабир са мари вй вошен. Атта дацар зІамигача берашца цхьаь йиса. ТІом а йисте баьлар. Са бераш доккха хиннад. ХІанз са воІ Анатолий Советски Арме ва, йоІ Тамара тха заводе монтажница я. Іалаьмате чІоагІа гІадьюгаш йийшар аз машара Манифест. Йийша а йийша, са-сайца уйла йир аз: «Тхо, болхлой, машар бахьан къувсараш-миллионаш да, хІаьта капиталисташ, тІом хьебераш кІезига мара бац. Нагахь санна тхона ца безе, тІом хила йиш яц! Машар-из вахар да, из тха тІехьале я».

Подмосковьен къахьегамхоша — Бабушкин яхача города белови товараши истола тІара печатни ловзараши деча фабрикан а Мытищински электромеханически завода а коллективаша, колхозаша, совхозий болхлоша чІоагІа мога а ду, хьал а кхоаб уж исторически документаш.

Дерригача дунен тІа машар оттабе къовсам лоаттабе шоаш кийча хилар гойт алтайски кхашкарча къахьегамхоша.

— Эггар тхона дукхагІа дезар-машар ба,— йоах Кирова цІерагІча колхоза председателo Шинкевича.— Империалисташа тІема базаш ехкача хана, тхо баьх дола лаьтташ карадерзадеш дар, хІанз хІара шера хІама ца эшшаш, цхьа миллион пунт ялат а лу оаха паччахьалкхенна. Тхона тІом безац, халкъа болча пайданна къахьега безам ба тха. Къахьегама наха дага доахка эггара дикагІа дараш дувца Декларации машара Манифести чІоагІа могаю тха, колхозхоша.

Декларации машара Манифести чІоагІа могаеш а хьалкхоабаш а шоаш хилар кхайкаду Къулбехьан Киргизе.

— Уж документаш,— аьлар Джалал-Абадерча боамби цІенбеча завода мастеро Гайсан Сафина,— советски паччахьалкхен а дерригача социалистически мехкий а машар безаш хиларах дола кхы а цхьакха тешал да. ТІом хьебераш мелла корзагІа баьнна хьувзе, а агрессораш совцабе могардола низаш да дунен тІа.

Социалистически мехкий халкъашта юкъера доттагІал, цар шоайла кхотадалар из я тІом хьеберий машар бохабе гІерта гІулакхаш дохадергдола, кхеран берд мо йола, чІоагІало,— аьлар кокономотальни фабрикан коллективан дуккача наьха митинге Ленинабадски шелкокомбината керттерча инженеро И. Исмаиловс.

Ростовски областерча Аксайски района Сталина цІерах йолча юрт боахаман артеле каст-каста хул халкъа демократи йолча мехкий делегацеш. ЧІоагІа гІадбахарца а дог раьза долаш а тІаийью уж делегацеш цу артело. Артело шийі дика опыт йовзийт делегацешта.

— Халкъашта юкъера доттагІали барт-цхьоагІои дІахо а чІоагІдарна тІахьех вай Декларацес,— аьлар цу колхоза свинаркас П. Ярцевас. Дог раьза долаш дІайовзийт оаха тхоай дика опыт халкъа демократи йолча мехкарча къахьегама тхоай доттагІашка. Иштта тхоай доттагІий дикагІа йола опыт тхоашта хьа а эц оаха. Тхо тешаш да, цу тайпара тха барт-цхьоагІоно дерригача дунен тІа машар оттабе новкъостал дергхиларах.

Декларацеи машара Манифестаи хетаяьча собранешка а митингашка а советски наха дІаккхайкаду къахьегама толамаш дукхагІа даха, машар ларбе дакъа лаца, шоай Даьхе кхы чІоагІагІа тоае шоаш кийча хилар.

Иштта йоахар Петрозаводски фабриккий а заводий а болхлоша, Беломорскан Онеганкъаьрий лувцача болхлоша, Пудожерча, Калевалан районерча хьу хьоккхача болхлоша.

ЧІоагІа лакхбеннаб укх деношка Кара-Кумски канал доаккхача болхлой къахьегам. Декларации машара Манифести дог раьза хинна, къоабал а еш, дуккха эзараш болча коллективо чІоатІо йир декабрь бетта судоходни шлюза монтажни балхаш йисте даха а шу йисте далалехь мухь тІабола кемаш цучу гІолла чакхдовлийта а.

Пермски области Губахи яхача города шахтераша хІара денна планал совгІа вагонаш кІора тел. Калинина цІерахча шахтан шоллагІча участкан взрывнико нов. Гариновс, ше митинге къамаьл деш, аьлар:

— Тха участкан коллективо тахан планал совгІа укх шера яьккха пхелагІа йола доагама эшалон дІайохийт. Машара эшалон хийла цу эшалонах.

Дукхача наьха митингаш а собранеш а хилар Карагандински бассейна ерригача шахташка а кІоран разрезашка а. Горнякаша дог раьза долаш къоабал ю. Декларации машара Манифести, керда шу тІакхоачаш планал совгІа массехк эшалон кІора баккха чІоагІо а йир цар.

— Ка йоалаш кахьегарца машара гІулакх чІоагІдергда вай,— йоах Советски Арменен къахьегамхоша — Ленинакана железнодорожникаша, Еревански алюминиеви завода коллективо.

ЧІоагІа лоархІам болча вай ханарча цу исторически документо — Декларацеи машара Манифестаи хетаяь къахьегамхой собранеш, беседаш, Декларации машара Манифести ешалга дІахош да Новочеркасска, Саранска, Сыктывкара, Гомела, мехка кхыйолча а городий предприятешка, гІишлонаш еча организацешка, дешара заведенешка.

(ТАСС).

Хоржамашта хьалхара окружной собрани

Укх деношка Первомайски районерча Дворец Культуре района къахьегамхой викалий хоржамашта хьалхара окружной собрани хилар.

Района комсомольций а кагирхой а цІерах къамаьл дир ВЛКСМ-а райкома секретаро новкъ. Саговс. Цо тІахьехам бу берригача къахьегамхошка 1957 шера лаьца декхараш ханал хьалча кхоачашдара тІехьа социалистически яхь йоаржае, аьнна.

— Района комсомольций а кагирхой а цІерах аз могаю,— аьлар цо,— Первомаски района народни судахол харжа новкъ. Клюев Арнольд Андреевича кандидатура а, хІаьта народни заседателел харжа берригача 75 сага кандидатураш а.

Къамаьл ду Первомайски Лесоучастка партбюрон секретаро новкъ. Литвиновс. Тха коллективо, йоах цо, лаьрхІар новкъ. Клюева А. А. кандидатура судахол харжа, аьнна. Тха уйла Ленина цІерах йолча колхоза къахьегамхоша мога а йир. Новкъ. Литвиновс кхайкарал ду гулбенначарга вай даьхен дикагІа болча къонгашта а мехкарашта а тІехьа кхаж тасса аьнна.

Цул тІехьагІа къамаьлаш дир н. н. Лопатинас (юкъерча школан директор), Беркимбаевс (Луговое яхача юрта школан парторганизаци), Чахкиевс (связан райконторан начальник).

— Вай мехка народни судахой а народни заседателаш а,— аьлар новкъ. Чахкиевс,— кхычарна суд е формальни бокъо хиларал совгІ, моральни а бокъо йолаш нах хила беза. Вай районе народни судахол а заседателал а харжа лаьрхІа кандидаташ иштта ба а ба-кх. Массане а кхаж тоссаргба вай 15-ча декабре коммунистийн парте боацарийн блока тІехьа.

Совещанес кхайкарал дир Первомайски района избирателашка.

ПЛИЕВ А.,
Первомайский партен райкома оргготдела заведующи.

Комсомольск-на-Амуре.
В. И. Ленина цІерах йола площадь Майдане. М. КУЗНЕЦОВА сурт. ТАСС Фотохроника.

Декхар тІехкхоачашдергда масса хана

Октябра сийна яьржача яхьаца коталонаш чІоагІ а еш, керда толамаш даьхад горпищеторга № 34 йолча дулх дохкача тикан продавецаша.

Цу тикан дулхеи, колбасаи, кхыдола дулха даараши дохкача отдела заведующи ва новкъ. Шишханов Махьмад. Цу тикаьчу дулх дохкаш, шоай болх тІехдика лелабеш декхар хІара бетта тІехкхоачадеш ба новкъ. Бекови А. Дьяченкои, иштта колбасаи, коатІарча олхазарий дулхи, тайп-тайпара дола дулха даараши дохкаш йола продавец новкъ. Кненковаи.

Цу тикан болхлоша шоай декхар кхоачашдаьд октябрь бетта 125%, ноябрь беттара декхар 20 ноябре кхоачашдаь а баьннаб уж. Цу тикан заведующе новкъ. Шишханов Махьмада йоах ноябрь беттара декхар 150% кхоачашдергда оаха

В. БОГАТЫРЕВ.

80 дезал кердача цІеношка баха хайшаб

Грозненски района Грутояровка юрт хоза тоаенна латт. Гобаьккха нах дог гІоздаьнна ба. Мишта хургвац дог гІозалаш! Шоай даьй мехка баха цІабаьхкача нохчий 80 дезалаша кердача цІеношка дІачубараха че яьй.

ІоагІа новкъостал дир «Первое мая» яхача колхоза правленес а партийни организацес а. Цар новкъостал дир царна гІишлоний материал лахара, хьу, аьшк, бийда кирпишк хьакхахьа массехк машин а ялар.

Колхозо шоашта даьча новкъостала чІоагІа баркал оал Бисултанов Хамзата, Эдильсултанов Бисолтас, иштта кхыбараша а. Шоашта даьча новкъостала сийна колхоза кхашка дика балхаш ду цар.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

Юрта боахама доал делга даиман тоаде

XIV Грозненски районнц партийни конференцера.

Грозненски районни партийни конференце теркам юртбоахамаи идеологически балхаи партийни кулгал делга тоадараи тIабахийта хилар.

Района партийни организаценна хьалха латта доккхийча кердача декхарашка хьежжа мах бир делегаташа партийни советскии боахамеи органий гIулакхий.

ССКП райкома отчетни доклад еш, райкома секретарь волча новкъ. Филипповс белгалдаьхар колхозийи, МТС-ийи, совхозийи гIулакххех цхьадола толамаш. Ялат хьувкъар лакхдаларца 20 процент дукхагIа ялат чу а ийцар, хьайбайх продукци яхар дикка лакх а даьд. 10 бетта дулх даккхар, 1,6-за дукхагIа хиннад, фуаш 1,5-за дукхагIа хиннад, соахка укх хана дIаенна хинначул 17400 центнер дукхагIа йолаш шура а дIаеннай паччахьалкхенна.

Шоай даьй мехка цIа баьхка нохчийи гIалгIайи балха увттабараи бахаховшабараи боккха болх а баьб. ХIанз балха вахийтав кхо эзар таргта саг, царна хьалдаь 910 чуIе цIа да, хьалдеш латташ 565 цIа а да.

Хьагураш дикка толамаш да, цхьабакьда доккхий бокъонца дола кхоачамбоацараш теркал ца деш дита йиш яц. Царех лаьца дийцар делегаташа. Цар белгалдаьхар предприятейи колхозийи совхозийи экономикага райком кIоаргга ца хьожалгеи къаьстта тIехьа бусачарна райкомо кIезига гIоделгеи.

Къаьстта колхозий рузкъай хьастах-лаьттах хайра пайда эцац районе. Лаьтта леладара культура лоха йолаш хьа йоагIа; ялат дIадер-чуэцар деха лел, лаьтта кIезига тоаду. Хий деттача лаьттаях эсала пайда эц, баьца-дaараш (овощаш) квадратно-гнездовой способах дIадувлга теркал дац. Укх шера Грозней къахьегамхой консервни промышленностен баьца-дaарашца Iалашбарца йола план кхоачашъяьяц районерча колхозашеи совхозашеи, корталаш хьувкъийтаяц. Эсала лел районе сомийи комсийи бешамаш лелаелга.

Хьайбаш леладарца а боккъонца дола кхоачам боацараш да. Божа дукхагIа хилийтарах дола декхараш цхьанна а колхозо кхоачашдац. Иштта I-гIа Май» цIерагIа йолча колхозе пайда ийбеча лаьттан 100 гектара 2,4 етти Ленина цIерах йолча колхозе 3,4 етти мара бац. Дукха хул доахан довр. Паччахьалкхенна дулх дIадалара план кхоачашъяьяц, хIана аьлча чуоттаяь хьакхарч кхоабалга вIашатIделладац. Механизаци яра гIулакх эсала лел, юртбоахама продукции хьаяккхара хьегаш дола къаи, довш дола рузкъеи дукха да. Староюртовскии Ермоломскии совхозашка шурех цхьан центнерах бола мах. 125—150 сомагеи, коатIарча оалхазарий дулхах 1.500-1.900 сомагеи ялата 65 сомагеи кхоач.

Цу кхоачамбоацарий бахъаний зем а баьккха, делегаташа белгал даьккхар, уж дерригаш а партийнии, советскии, юртбоахамийи органаша шоай оагIонгахьара колхозаштеи, МТС-теи, совхозаштеи эсала кулгалдарца дувзаденна хилар. Цунах лаьца МТС директор волча новкъ. Подлужнес къамаьлдир.

Делегаташа партен райкомои, райисполкомои моттигашка болх вIашагIболлара бе безза тайпара хам ца бара критика йир. Юртабоахама гIулакха соцамаш а беш, уж кхоачашбара кIезига йоакхо яьй райкомои райисполкомои.

Идеологически балхах лаьца конференце хинначар белгалдаьккхар, пропаганеи агитации оттаяра керттера кхоачамбоацар вахарцара бувзам э сала хилар долга. Могабе тар ца луш оттабаьб нохчаштеи гIагIаштеи юкъера политически болх. Предприятешкеи, колхозашкеи, МТС-еи, совхозашкеи кIезига докладаш ярах, кулгалдеш болча партийнии советски болхлошта критика йир делегаташа.

Старо-юртовски совхоза парторганизацен секретарь волча новкъ. Чалаевс ше нохчашта юкъе агитационни болх бара опыт хьайийцар. Цунца цо критикайир культуран управленена, цо цIа баьхкача нахацарча политически балха теркам ца беш хилар белгала доаккхаш.

— Мел хала хинна дале а, совхозе къаман художественни самодеятельности коллектив вIашагIъеллар оаха,— йоах цо. — Халкъан творчествон цIенгара оаха новкъостал дийхача цо тхона новкъостал де таганзар. Политически балха бокъонца долча кхоачамбоацараша колхозашкареи совхозашкареи къахьегама дисциплина толхаю.

Коференце белгалдаьккхар республикан юртбоахама управ-ленес района — эшарий терко ца елга, совхозашка гIишлонашъяра во новкъостал делга. Вахара эшаш дола хIамаш кхочаш доацаш бах болхлой, Старо-юртовски совхоз фу боахам болаш хургъя къостаданза да хIанз а.

Конференце баьча соцамо, раойна промышленностеи юртбоахами дIахо йодача хана дегIабоалабара гIулакхаш белгалдаьхар.

Конференце райкомеи ревизионни комиссени керда состави, областа партийни конференце бахийта делегаташи хержар.

Критика а самокритика а йоаржаяларца

XXI Сунженски районни партийни конференцера.

Ший XXI партийни конференцега Сунженски районни партийни организаци дуккхача толамашца ера.

Района колхозаша а совхозаша а дика чакхдаьхар дерригa юртбоахама балхаш, ханал хьалха кхоачашдир юртбоахама продукташ кийчъярах дола шоай дешаш. Хьайбаш леладара балхах доккхий толамаш дахарах дукха ха йоаццаш района ССКП обкомо а Нохч-ГIагIай АССР-а оргкомитета а дIа-юха тела цIе байракх елар.

Дика кхоачашйир балха программа района предприятеша а. Дукха болх баьб станицаш а юрташ а тоаярна, шерра доаржаденнад нах чубаха цIенош хьалдар. Тоабеннаб советий, профсоюзни организацей болх, чIоагIбеннаб партийни организацей нахацара бувзам.

Уж деррига гIулакхаш дувцаш райкома секретаро новкъ. Чадовс гучадаьхар партен райкома балха юкъе хинна кхоачамбоацараш. Боккъонца бийцар райкома болх конференцен делегаташа а.

Докладчико а пренешка къамаьлаш даьчар а белгалдир партийно-политически балха а боахама кулгадара а боккъонца дола кхоачамбоацараш. ЧIоагIа критика йир Ленина цIерах йолчеи «Заветы Ильича» яхачеи колхозий партийни организацешта. Укхаза политикан — кхетама болх а боахама кулгалдар а чIоагIа во лел, агитатораш хIама деш бац. Тамаш яц цудухьа, уж колхозаш лоархIамегIа йола боахама — политически кампанеш дIаяхьара тIехьайнсар.

Уж кхоачамбоацараш хила тарделар партен райкомо партийни организацеш чIоагIъяра теркам ца барах, парторганизацей секретараштa доаггIача бесса гIо ца дарах.

— Партен райкомо,— аьлар делегато новкъ. Харачеевас,— теркалдацар парторганизацей секретараш хувцабалар, партийни болхлой йоакхо кIезига йора, парторганизацей болх кIоаргга къоастабацар. Райкома инструктораш Ленина цIерах йолча колхозе багIацар кхоачамбоацараш дIаязде е моллагIа аргIан компани «чакхъяккха» мара.

Къамаьлаш даьчар критика йир райкома цо кагирхой кхебарна, культуран учрежденей болх тоа барна йоакхо ца ярах.

Делегаташа н. н. Пожаровс, Скрипниченкос, кхыбараша а белгалдаьккхар, общественни порядок лораяра, хулиганашца къовсам лоаттабара судеи, прокуратурани, милицени органий бехктокхам партен райкома лакха ца баккхарах.

Партен райкома пропагандан а агитацен а отдело наха юкъера кхетама болх мелбарах дийцар депутаташа н. н. Шиловас, Харачеевас, Антамошкинс, Тхостовс, кхыбараша а. Цар белгалдир партийни дешара цхьайолча кружокашка, семинарашка занятеш во лелар, райкома лекторски группас ший болх мелбар. КIезига еш наха хьалхашка ССКП райкома секретараша а бюрон членаша, лекцеши докладаши.

Кирова цIерах йолча колхоза председатело новкъ. Наумовс, № 3 йолча гIишлонашхьалъеча управленен начальнико новкъ. Аллахвердовс, XXI партсъезда цIерах йолча колхоза партбюрон секретаро новкъ. Литвиненкос, кхыбараша а критика йир цхьайолча республикански организацей адресах. Масала, цар белгалдир юрта боахама управленес моттигашка юрта боахам дегIабара дешаш ладара къестаделга.

Партен райкома болх мога а баь, конференцес райкома отчетах соцам бир. Конференцес хержар керда райкоми ревизионни комисси.

Кердача толамашка

Гаражан оборудованей завода клуб. Хоза кийчъяьча сцене «1917—1957» яха цифраш я йоагаш-къегаш. Сийлахь-боккхача Октябран 40 шу дизара цIайна дика накъа а яхар цIай дез а дир коллективо. ЦIайна хьалхара социалистически декхараш кхоачаш а дир — планал совгIа Даьхенна миллион сома продукци а елар цо.

ХIанз керда творчески низаш дегIадар холуш да предприяте. Из хьахьеккхар СССР-а Лакхерча Совето, Советски Союза адамашка баь кхайкам бувцаш яьча митинге.

Трибуна тIа ва—слесарийи — сборщикийи бригадир вола кIаьдлургвоаца рационализатор —Русаков Виктор Михайлович. ТIех дика бу цун бригадо болх. Духхьала октябрь бетта, цIай тIакхочаш цо планал совгIа вIашагIъеллай 55 копсольни кран. Ший новкъостий цIерагIа шера йола программа 25 декабрь тIакхоччаш кхоачашьергъя аьнна дош делар бригадиро.

— Коммунистически партен XX-ча съезда соцамаш кхочаш а деш — аьлар н. Русаковс — сага сих йоаккхаш йола продукци яккхарна капиталистически мехкашта гаргrарча шерашка тIехьа а кхуврг долаш, хьалха а дарг долаш, хIама хьадеш дола низаш дегIа а доаладаьд, Iилмеи техникеи йоккхача прогрессага а кхоачадаьд советски наха. Советски Союза Коммунистически партес кхетамца кулгал делга да из.

Дог тоха долийташ къамаьлдир токарь волча коммуниста, Гиц Сергей Гавриловича. Цо ялхлагIча пятилеткан программа кхоачаш а яь шийгара смена дIа нийъеш волча парте воацча Ломакин Иван Павловичаца 1961 шера счетах болх бу.

Новкъ. Гиц аьлар:

— Воашта карах даьннарех кхоачам беш вай ца хилийта оарцах доах вай СССР-а Лакхерча Совето. Из хьадда а нийса а да. ХIана аьлча, вайгара хьокхам эцаш ма бий халкъий демократен мехкашкара вай вежарий. Механически участкан коллективо ала а аьнна ях аз шуга, валовой продукци арахецарна шера дола декхар 5 декабрь — Советски Конституцен Ди тIакхоччаш а, кхоачашдерг хилар, дош да шоана.

Ший коллектива цIерагI лакхар декхараш тIаийцар слесарийи - сборщикийи бригадир волча Ушаков Егор Яковлевича. Шера йола программа 5 декабрь тIа кхоачаш чакхъяккха а, планал совгIа ткъо-ткъо тонн хула 70 компрессораш вIашагIа йохка а, автомашин двигател тIера хьа а йоакхаш тIа а оттаеш йола, 30 гидротележка вIашагIа йолла а аьнна.

Шера йола план валовой продукци арахецарах — 10 декабрь тIа кхоаччаши, товарни продукци арахецар — 20 декабрь тIа кхоаччаши кхоачашъе аьнна йола, завода директор волча новкъ. Аксеновс енна предложени митинге хиннараша мога йир. Завода коллективо соцам а баь тIанйцар шу чакхдоаллаш 1200 эзар сома продукци шера планал совгIа яла, къахьегама овсарал 0,5 процент лакхъе, арахецача товарни продукцех шийх дIабода мах 2 процент лох а бе аьнна.

Нохч-ГIалгIай Респотребсоюза балхах лаьца

Дерригача советски адамаша цхьанне санна массанеша а дог гIоздаларца къоабал даь тIаийцад СССР-а Лакхерча Совето Советски Союзерча халкъашка даь кхайкарал.

Цу кхайкаралла дикача толамашца накъа баха кийчлуш болча нохчийи-гIалгIайи берригача къахьегамхошта эшаш дола юртбоахаман а кхыдола а тайп-тайпара товараш дIахецаш я Нохч-ГIалгIай республикански торгови базан коллектив.

Хьа тIа доагIача 1958-ча шера дезача деношка республикан бахархошка дохка лаьрхIа а хIанзале дIахецаш а дуккхача боараме бераштa лаьрхIа культ — товараши дуккхача ассортиментах пандараши, масса а къамий меттала пластинкаши, 12 тайпара ялх бIаь пластинка а йолаш, иштта кхы дIа а.

Иштта дукха я цига юртабоахама керосинкаши, примусаши дуккхача ассортименте сортовой посудеи санна дола товараш, промышленни галантерейни товараши.

140 миллион сома мах бола товар бахача наха дIахецара 10 бетта план хьалхара ноябрь тIакхоачаш 149 миллион сома кхоачаш йир Респуликански торгови базан коллективо.

Масса йолча складашка хьалтеха доахк Кабардино-Балкарски торгови базан Респотребсоюзаца яхье яьннача Нохчийи-ГIалгIайи торгови база Респотребсоюза даь социалистически тIалоацамаш тIа дола копеш. Царна тIа яздаь да болхлой цIерах: оаха дош лу бIаь процентал лохе доацаш товар дIахецара йола шера план 26-ча ноябре кхоачашъярца, Кабардино-Балхарски респотребсоюзаца социалистически яхье довлаш даь тIалоацамаш сийленца йистедахеи цул совх, товар дIаэцаш болча къахьегамхошкара товар во могадеш жалобаш ца хилийтеи вагонаши автомашинаши гоа ца еш ший ханнахьа тIайоттарцеи Iойоассаярцеи Iалашде иштта кхы дуккха а.

ДОДОВ А.

Мишта бу оаха болх

Пседахски МТС-аи Малгобекски МТС-а цIерах хиннача колхозаи метта «Ингушски» яха совхоз вIашагIъеллай. Цу совхоза доалахьа 30 эзар га лаьтта да, царех 1957 шера ялат дIадийна 10 эзар га яр.

Совхоза партийни организацен юкъе 35 коммунист ва, царех дукхагIа бараш кхашка а хьайбай фермашка а болх беш ба.

Парторганизацес ший болх дIаболабир кадраш лахарца а, уж совхоза отделенешка дIанийсъярца а. Эггара лоархIамегIа йолча моттигашка хьожабир коммунисташ-трактористаш, комбайнераш, божабеттархой кхыбараш а.

Совхоз вIашагIтехача хьалхарча деношка къахьегама дисциплина ладара яр, балха нах кIезигIа ухар. Партийни организацес собране а гулъяь, дийцар из гIулакх. Наха юкъера политически болх лоархIаме тоабе, къахьегам вIашагIболлар лакхде, болхлошта юкъе совхозий лоархIама хьакъехьа а болхлой алапен хьакъехьа кхетама болх боаржабе, аьнна оттадир. Из болх хьаллаьцар берригача коммунисташа, комсомольски а профсоюзни а активо. Кастта лоархIаме тоаялар къахьегама дисциплина, хIаьта шоашта цIенош деш боахкашехь а, совхоза балхаш дика дIакхахьа болабелар болхлой.

Цудухьа тидуаргаш, хIажкIаш лоаццача хана чуийцар совхозо, гурахьа дувш дола ялат а ханнахьа дIадийр. Ноябрь бутт хьатIакхачалехь чакхдаьхар совхозо деррига кхашкара балхаш. Къаьстта хьокхаме болх бир совхоза йиълагIча отделенес (управляющи новкъ. Хадиков Б., парттруппорг новкъ. Березов К.). Лоаццача хана а йоаца еш а чуийцар хьажкаш, хIаьта ханал хьалха дIадийра гурахьа дувш дола ялат пхелагIча отделенес (Управляющи новкъ. Гетатазов, партгруппорг новкъ. Картоев). Цу отделенена совхоза дIа-юха тела ЦIе байракх а еннай.

Толаме кхоачашдеш латт партес оттадаь декхар-гаргтарча шерашка сага сих йоахача хьайбай продуктех США-на тIехьакхер. Совхоза парторганизацес белгалийр хьайбаш леладара болх айбара де дезараш. Кийчдаьд гIожеи мошеи доакъар, хIара Iатта 10 тонн хургйолаш силос а яшаеллай. Цу гIулакхаша вIаштIехьададлийтар шура яккхар лоархIаме лакхадаккха. Укх шера совхозо итт бетта хIара бетташ болча Iаттагара 1952 кг. шура яькхай, е сохка шу ханарчул 350 кг дукхагIа, хIаьта паччахьалкхенна дIа 270 центнер дукхагIа а еннай. ЛоархIаме тоабеннаб дулх, тха, фуаш кийчдара болх а.

Лакчерча Совета кхайкарала сийна балха декхараш кхоачашду

Малгобекски районерча къахьегамхоша къоабал деш тIаийцар Лакхерча Совета Юбилейни сессен кхайкарал.

СССР-а Лакхерча Совета сессен материалаш Нохч-ГIалгIай къахьегамхоша дика Iомаю. Малгобекски районерча къахьегамхоша цу исторически документа жоп луш доккха къахьегама толамаш доах. Цу районе хIара денна арадувлача «Ленинское знамя» яхача газета шин оагIонтIа язду районерча къахьегамхоша тIаийцача декхарех керда толамаш дахар.

Малгобекски нефтепереработчикан, толамаш кхы а лакхдергда вай», аьнна, йолча корреспонеденце тIа язду: «СССР-а Лакхерча Совета Юбилейни сессен Советски халкъага аьнна долча кхайкарали сессен кхыйола материалаши йовзийтилга а уж Iомаелга а дика вIашагIделлад цу управленен шоллагIча промыслан нефтяникашта юкъе. Хьалхарча бригадан операторо новкъ. Анистратенкос аьлар: «Сийлахь-боккхача Октябра сийна тха коллективо технико-экономически доккха толамаш даьхар. ВорхIлагIа ноябрь хьакхоачача хана тха коллективо планал совгI 3900 тонн Iаьржа дошув делар», аьнна.

ШоллагIча промыслан коллективо соцам баьб: ЯлхлагIча пятилеткан шоллагIча шеран план ханал хьалха кхоачаш а яь, заданел совгI 4170 тонн мехкдаьтта дала.

ИСАЕВ А.

Советски халкъий суд къахьегамхой бокъонаш лораеш я

Советски законаш Iалащдарна а къахьегамхой бокъонаш лораярна а боккха лоархIам болаш я халкъий судаш.

Советски суд — из бокъонца йола халкъий суд я.

Империалисташта чуэтта латтача буржуазни судал эргаш я советски суд. Советски судо халкъий га доах, коммунизман гIулакха тешшаме гIулакх ду.

Эггара халкъана гаргатIа латташ, нийса никъ лелабеш, демократически суд я советски суд.

Массайолча отраслешка дика къахьегарца белгалбаьннача болхлойх, ахархойх интеллигенцех ба советски судахой.

Даьхенца а социализман гIулакхаца а тешаме уйла йолаш, фийлен, советски законаш бокъонца а нийса а кхоачащдара уйланца, социалистически рузкъан кхомбара, къахьегама дисциплина лелаяра, паччахьалкхен а обществон а декхарашта цIена гIулакх дара, социалистически юкъарча вахара бокъоний сийдара уйланца хьалкхебу советски судо СССР-а гражданаш.

Частни собственностах юхедисараш наьха кхетам чура цIендаь дIадахарна новкъостал ду советски судо.

Цхьабакъда цу тIехь чакхбоалаш бац советски суда къахьегамхошцара бувзам. Халкъан тIахьожамца дIахьу советски судо ший берригa болх. Шоаш хержача наха хьалхашка шоай балха хьакъехь отчет лу халкъий судахоша. Къахьегамхой бокъо я халкъан судахочун балха критика е а халкъан суда болх тоабара тIулакха хьехам бала а, хIаьта нагахьа санна судахочо ший декхар кхоачаш ца дойя, советски закон цо телхадойя, из хоржа ха чакх ялалехьа хьаваккха йиш я ший гIулакха тIара.

МоллагIча къамах, дынах, кхалмаIа хилар ца лоархIаш дIахьу советски судо ший болх.

Бокъонца йолча демократеца оттаяь я советски суд. Халкъаша, къахьегамхоша шоаш хорж из.

Хоржамий закон халкъашта бокъо лу шоашта юкъера дикагIа бола викалаш суда юкъе харжа.

Советски суд вIашагIйоллара гIулакх белгалдоаккхаш, В. И. Ленина яьхад, «вай берригa гражданаш суде дакъа лоацаш а мехка доал деш а хила беза. Вай воаша е еза суд. Вайна лоархIам болаш да массава а къахьегамхо паччахьалкхенна доал дар юкъе озилга». (Ленин, соч. том 27, оагIув 111).

Кхытайпа я буржуазни суд.

Империалисташта бе доалла Iазапийи реакцени герз да буржуазни суд.

В. И. Ленина аьннача тайпара «хIама ца туш», къахетам боацаш нах IотеIабеш, царна эксплуатацеш, ахчан тале хьашташ Iалащдеш йола суд я буржуазни суд». (Соч. том 26 изд. 4, оагI. 421).

Судахолла бахийта хьалхагIе а шоай наха моттигаш кийчъю буржуазес. США-и, Англеи, кхыча буржуазни мехкашкеи хулаш долчча тайпара, ца а хоржаш, корола, президента увттабеш ба буржуазни судахой. Цу хIамаша кхоачащду царна суд реакционерех вIашагIйолла.

Къахьегамхошца къиза а йолаш, фашисташца, тIом хьеберашца, гангстерашца, кхааш ийдерашца безаме я буржуазни суд.

Кердача советски суда декхараш ше къестадеш В. И. Ленина яздаьд: — «эггара хьалха эксплуататорашта духьала лоаттабеча къовсаманна эш керда суд... Цхьабакъда, цул совнагIа, цу судашта, нагахьа санна бокъонца советски учрежденей бокъонех уж вIашагIъехка яле, тIадож кхы-а-кхе, лоархIам боккхагIа бола декхар. Из да — къахьегамхой ерригa дисциплина а цIенхоштта дIахьолга чакхдаккхара декхар». (В. И. Ленин, Соч. т. 27, оагI. 191).

Къахьегамхой малагIа бокъонаш я халкъан судо гадоахараш?

Гражданий политически бокъонаш телхаяра дешаш дийца а дийце, уж телхаеш болчарна уголовни таIзар ду судаша.

Къамашка хьежа гражданий бокъонаш люллагIча тейпара эшаяь а эшаяр Уголовни Кодексо таIазар деш да, хIаьта къамашта юкъе моастагIал доллаш йола пропоганден агитации Управлененна духьалара эггара кхерамегIа дола гIулакхаш а да къаьстта чIоагIагIа царна таIазар а ду.

Империализман лагере кхытайпа да гIулакх. Англо-американски империалисташа, шовинистически безам хьал а хьебеш, къамашта юкъе моастагIал дехк, къамий моастатIен юхьиг колониальнии карарчен халкъашта а шоай мехкий чурча зIаматIча къамашта а духьал а ерзаяь. Цкъа шоай хана германски фашисташа даьча тайшара англо-американски къам кхыча къамел тIех хетара хьакъехьарча тувлорий «идеяшцеи» «теорешцеи» халкъий кхетамашта айпаш ду цар.

Американски реакционераша хIанз а тIехьа масса халкъашта гуччахьа цхьаккха а адамий бокъо ца луш тоIадаь доалладу пхийтта миллион дола негрий къам.

Из тайпа гIулакх латт Африканиазени мехкашкахьа а — империалисташа доал мел деча моттигашка.

Халкъий судий лоархIамегIара гIулакх да советски гражданий хоржамий бокъонаш лораелга.

Низаца, Iехорца, кхерамашца е эцарца СССР-а гражданаша хоржамий бокъо чакхъяккхараи хоржамашка цар шоай лоIам дIахьоккхараи новкъарле е гIертачоа 2 шерага кхаччалца чувалла ха тох судо. Хоржамий документашта подделка яь болча гIулакхаш тIарча наха 3 шерата кхаччалца чувалла ха тох.

Вай мехкарча къахьегамхой йоккха котало я къахьегама бокъо хилар. Из да балха ваха а баьча балха дукхалгеи дикалгеи хьажжа мах бала а бокъо хилар.

Къахьегарна йола йоккха бокъо законо лорaю. Уж бокъонаш лораелга кхоачащлу профсоюзаша, доагIача моттиге халкъий судаша а.

Цхьадолча тайпара къахьегама бокъонаш телхаелга (берах хилар бахьан долаш кхалсаг балха дIаэца ца тигар, кхерам ца хилийтара техникан бокъонаш телхаяр) уголовни законодательствос могийташ дац, кхыдола дешаш граждански порядках къестаду.

Советски къахьегама законодательствос чIоагIа аттача доах судацара къахьегамхой гIулакхаш. Искови заявленех госпошлина яккхац, къахьегамхой къахьегама хьакъехьара гIулакхаш мах боацаш ду юридически консультацес. Искови заявлени луш волча къахьегамхочо ше вахача моттигерча е болх беча моттигерча суда тIадахьа йиш я гIулакх. Цу дерриганел совнагIа, къахьегама хьакъехьара дош 5—7 ден чухь къоастаде декхарийла я халкъан судаш, хIаьта цхьадола дешаш сихонца а къоастаду (алапи хьадаккхара хьакъехьара искаш).

Алапе хьакъехьа къахьегамхоша дIадехараш, законо яххача тайпара нийса хилар отта а дайя, кхоачашду судо.

Колхозникий къахьегама бокъонаш лора а еш, трудоденех мах балара-цабара хьакъехьа колхозашцара къовсамаш а къоастаду.

Къахьегамхошта чуIе дика цIенош Iалащдара хьакъехьа хадданза йоакхо ю Коммунистически партеси Советски правительствоси.

Фу лоархIам болаш я судаш къахьегамхой чуIеча цIеной бокъонаш лоараярна?

Квартирера аравaккхара хьакъехьара, квартирах боагIа мах хьабаккхара а кхыдарий а хьакъехьара дешаш долаш долча законашка хьажжа къоастаду халкъий судаша.

Судо мара кхыча органо къоастадеш дац кахьегамхой квартирашкара арабахара гIулакх.

Вай вахарца нийслуш да, цхьабола тIулакхера нах а гражданаш а, чуIеча цIеной хьакъехьара закон телха а деш, тайп-тайпара бахьанаш а увттадеш къахьегамхой чуIеча цIеношкара арабаха гIерташ хилар. Цу хана суд къахьегамхошкахьа йоал.

Уж тайпа дешаш къестадарал совнагIа квартирах мах баккхахьарцахьа баккхара хьакъехьара, квартира чу ватIачо яьча ремонтах боагIа мах хьабаккхара хьакъехьара а кхыдола дешаш а къестаду судаша.

Дезал чIоагIбара хьакъехьа йоакхо елга, берийи ноанойн хьакъехьа йоакхо елга партени Правительствони лоархIамегIарча декхарех декхар а да, хIаьта дерригача халкъий юкъара декхар хишка дIа а эттад из.

Даьй-ноаной бокъонаш лораелга кхоачаш а ду халкъий судаша бераш кхетамца хьалкхедара хьакъехьара дешаш а къестаду.

Къаьстта терко ю Советски паччахьалкхено берий бокъонаш лораяра. Бераш-дайи ноанойи ираз да, —яьхад М. И. Калинина. Хургдола вахар берашка да. Цхьабакъда, бераш кхетамца хьалкхедарах долча шоашта тIерча декхараштa кIалхара бовла гIерташ бола дай а хул. ТIаккха законо бераш кхедарна эшаш дола тIулакхаш дайт царга.

Алименташ хьадахара гIулакха къаьстта боккха лоархIам болаш я суд, хIана аьлча дукха халонаш духьала Iувтталу цунна. Цхьабола «дай» алименташ ца дала гIерташ лечкъ. ТIаккха судо уж хьа а лехе низагIа ахча долийт царга, уголовни бехктокхаме а оз.

Алименташ тийдеш йолча наьна хIара жалобан Iалаьмате боккха лоархIам бу халкъан судо, хIана аьлча из къоастадарах тийша я бера кхел.

ЦIенхошттара гIулакх да мари сесаги вIашагIкъастача хана бер малагIчунга дутаргда хар. Из дош къоастадеча хана эггара хьалхагIа бера ший хьашташка а даьи наьнеи таронашка а хьож суд.

Къахьегамхой хьашташ лора а деш, гражданий доалахьарча хьаьналча къахьегама рузкъах кулгаш детташ болча къушта бирса таIазар ду халкъий судаша.

Гражданий доалахьарча хIамаех детташ доал кулгаш цIаккха а таIазар ца деш дита йиш яц. Законо дIадехаш дола уж гIулакхаш вай халкъий судаша цIена кхоачаш а ду.

Гражданий вахар а сий а лорадара хьакъехьа бIарчча раздел да РСФСР уголовни Кодексана юкъе. Цу тIа белгалдаьккхад гражданий вахараи унахцIеноннеи, паргIатоннеи сийннеи духьала зуламаш дарах деш дола таIазар. Зуламашца лоархIаш да: саг вер, айш ваккхар, гIа лацар, сий доадар, харцонца тохар-Iоттар, бокъо йоацаш низ, мотт беттар.

Саг верах бола бехктокхам кхы а чIоагIагIа баьб СССР-а Лакхерча Совето. Саг вийнача зуламхочоа тоцаш тоха суд ю хIанз.

ДуккагIа даьржа зуламаш да сага тохар-Iоттар, харцонца мотт тохар, сага сий доадар. Цу тайпара хIама шоашта тIакхаьчача гражданаша хьачуеннача заявленех къестаду халкъий судаша уж тайпа гIулакхаш.

Къахьегамхой моастагIашцарча къовсаме революционни закона боккха лоархIам хилар хьа а хьокхаш, вай паччахьалкхе хьаяьча В. И. Ленина белгалдаьккхад социалистически обществорча законносто, Советски Iаьдало оттаяь гражданий бокъонаши кортамукъали лорае езаш хилар.

Уж васкеташ кхоачаш а деш, Советски паччахьалкхе эттача хана денз хьа къахьегамхой бокъонаши хьашташи лорадарна эггара чIоагIагIа дола тIулакхаш леладу Коммунистически партеси Советски правительствоси.

Социализмангара коммунизманга довлача хана социалистически законность хоадамболлаш чIоагIде дезаш декхар эттад вай паччахьалкхенна хьалхашка.

Советски наха хоьш да, социалистически законность цIенхоштта леладареи къахьегамхой бокъонаш лораяреи гIулакха халкъий судаш Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар. Цудухьа доккхий гIулакхаш дIадех халкъий судахолла хержача кандидаташкара. Избирателаша законах дIадех халкъий судахолла хержача шоай кандидаташкара сий долаш, халкъий тешам беннa, вахара хьал довзаш, юридически образовани йолаш, Iоттабаккхар ергйоаца оамал йолаш, кхычарна судамаш е бокъо формальни хинна а ца Iеш моральни а бокъо йолаш нах уж хилар.

Шеко яц, хIанз халкъий судашка хургдолча хоржамашка советски судахой сийлахь декхараш кхоачащде ховрголаш а халкъа тешам боабергбоацаш а бола дикагIа бола викалаш, халкъан тешаме къонгаши мехкарийи советски наха хоржарг хиларах.

Н. ЕЖОВ,

Тоабе республике комсомольски болх

Советски Іаьдала шовзткъеи цхьоалагІча шера кхы а чІоагІа дог ураоттадаь къахьегаш ба Нохч-ГІалгІачен кагирхой. Шоай низ кхо ца беш, дакъа лоац комсомольцаша а кагирхоша а СССР-а Лакхерча Совето Советски Союза халкъашка даьча кхайкара сийна йоаржаеннача социалистически яхьаца. «Ерригоюзни комсомольски копилка» чу диллад цар 38 миллион сом совгІ ахча. Рузкъа кходараи лорадараи дика болх барах ВЛКСМ-а ЦК Нохч-ГІалгІай областен комсомольски организацена Сийлен грамота еннай.

Дукха ха йоацаш чакхъяьннача комсомольски конференцеша хьахьийкхар уж толамаш комсомольски организацей активность лакхъяларах, кулгалдеча комсомольски органий болх кІезига-дукха тоабаларах карагІдаьннилга.

Республикан комсомольски организацеша кІоартга кхетаду катирхой коммунистически кхетамца кхебарах, кагийча наьха а мехкарий а балха активность лакхаяккхарах дола шоашта хьалхашка латта декхараш.

Отчетно-харжара конференцешка а собранешка ира оттадаьдар первични комсомольски организацеш чІоагІъяра деш. Из болх ладара хІана лел гучадаьккхар цхьадолча гІулакхаша. Масала, 21-ча комсомольски организацен секретарий а комитетий а болх во лаьрхІар. Геттара во лелар комсомольски болх производственно-товарни конторе, Совнархоза мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоаохача управлене (хьалха хинна комитета секретарь новкъ. Антропов).

Конференцешка къамаьлаш даьча Шалински, Саясановски, Ножай-Юртовски районий комсомольцаша белгалдаьккхар комсомола мугІараш дегІаахар ладара лелалга, къаьстта Нохч-ГІалгІай кагирхоех. КІезига ба областен комсомольски организацен юкъе Нохч-ГІалгІай мехкарий. Ерригача республике ВЛКСМ-а членаш йолаш 95 йоІ мара яц, хІаьта Гудермесски Грозненски районашка комсомолкаш йолаш цаІ Нохч-гІалгІай кхалсаг а яц. Из гІулакх иштта кхы дІаходахийта йиш йолаш дац. Нохч-тІалгІай мехкарий дукхагІа боалабе беза комсомола юкъе. Цу гІулакха хьакъехьа боккха хьехама, кхетама болх боаржабе беза. Нийса кхетадаьд хІанзарча заман йиІий декхар Советски связан контораn телефонисткас Абдуллаева Розас. «Сога масса хана дувцар, — йоах цо, — йиІий деша йиш яц, общественни балхаца дакъа лаца йиш а яц яхаш. Цхьабакъда со комсомола юкъе а яхар, хІаьта сай яхар кхыча наькъа тІа гІолла дІадола а далийтар».

Кхы дІахо могийта йиш йолаш дац комсомольцаш учетера хьа а ца бовлаш, районера дІаухаш дола гІулакх. Цхьан Назрановски районе иштта дІаваха 279 саг ва, Шалински районе 200 гаргга саг ва.

Комсомольцаша критика йора лакхелаттача комсомольски органашта комсомольций дешар во вІашагІдехкарах. Цул совгІ, болх тоабара хьожаяь йола дукха предложенеш а йир комсомольцаша. Сталински района XX конференце делегато новкъ. Папинс предложени йир комсомола райкомашта йиццуш йолча зІамигача организацей лоархІам бара хьакъехьа. Дукха предложенеш яр идеологически а кагирхой кхебара а болх тоабарна хетаяь. Нефтяной института студенто новкъ. Дурдаевс предложени йир Нохч-гІалгІай ансамбль вІашагІ а елла, каникулашка республикан юрташка концерташ увттадара хьакъехьа.

Ленински комсомольски конференцен делегаташа белгалдир хулиганашта духьал къовсам лоаттабеш хинна шоай комсомольски штаб юхавІашагІйолла езалга.

Нохч-гІалгІай катирхой кхебара декхараш толаме кхоачашдарна чІоагІа лоархІаме да Нохч-гІалгІай дикагІа бола кагий нахи мехкарийи комсомольски кулгалдеча балхашка харжар. ХІанз нохчехи гІалгІаехи областен комсомольски организацен райкомий а горкомий а секретарал хержав 20 саг, первични комсомольски организацей секретарал — 174 саг, хІаьта райкомий а горкомий а членал—209 саг. Къаьстта лоархІаме дакъа лаца деза цу кадраша кагирхой коммунистически кхетамца кхебеш.

ВЛКСМ-а райкомаша а горкомаша а лоаццача хана кхетаде деза конференцешка комсомольцаша белгалдаьраш, хІаьта балха юкъера кхоачамбоацараш дІадахара беррига низ ураоттабе а беза.

Теша мегаргва Нохч-ГІалгІай областен комсомольски организацес республикан къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш кхоачашдарна берригa комсомольцаш а катирхой а оарцагІбоахаргхиларах.

В. ГОЛУБОВСКИЙ,
ВЛКСМ-а Нохч-гІалгІай обкома секретарь.

Эккаж-къонгий юртарча отделене

Назрановски района Назрановски совхоза Эккаж-къонгий юртарча отделенен болхлоша шоай балхаш тІа укх шера доккхий толамаш даьхад. Цар 2938 гектар лаьттан тІара ялат чуийцад.

КІа 1432 гектар, цу тІера хьадаьннад 18546 центнер кІа, юкъера лоархІам бича цхьан гектара тІара 13 центнер а йоалаш. ХьажкІаш 408 гектар чуийцай 4 эзар центнер томараш тІехь хьажкІаш а йоахаш.

Моша йолча хана хьайбашта силос кийчъеш лаьттагІа ехкай 315 гектара тІара хьажкІаш, 30 эзари цхьа бІаьи центнер силос хиннай царех.

250 гектар мукх чуийцаб, цунах хьаяьннай 4109 центнер, цхьан гектара тІара 16 центнер а йоалаш.

Гидуаргаш 686 гектар чуийцай, цу тІера аьрда хьа даьккха ги 4939 центнер хиннад.

91 гектар коартолаш хьаяьхай, царех 1238 центнер хиннай. Эзари ялх бІаьи 12 центнер овощаш чуийцай 64 гектара тІара. ХІаьта Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дузача деношка, из ди дездеш цу отделенен механизатораша гурахьа дІадув ялаташ дІадера план кхоачаш а яь, 20 ноябрь тІакхоачаш кхы а планал совгІ 1240 гектар кІаи, 50 гектар рожи дІадийнад.

Уж балха толамаш доахаш хьалхале лелаеш хиннаб трактористаш бола Кациев Іумари, Угурчиев Японцеи, комбайнер Газдиев Іусмани болхлошта юкъера Итаева Лизаи, Евлоева Дебихани, Эльдиева Маржани, 65 шу даьнна вола Эльдиев Увайси. Увайс шийн цІенна мо совхоза боахама доал деш, цунах кхом беш, ваха веза аьнначa, тота а, кхидолча балхаш тІа а лелаш шийн балха боарам 125 процент кхоачаш беш дика воккха саг ва.

Іана доаханна болча кхоачама кхийшта ремонт яь а дукхагІа дола доакъар фермашка хьатІадена а баьннаб ух. Іаьдала дІаденнад 20 эзар пунт хьажкІаш, 89 эзар пунт кІа, 7800 пунт коартолаш, 27 эзар пунт гаргга гидуаргаш. ХІаьта бІаьсти дІаде деза ялат кхоачам болаш дІаоттадаьд отделенен болхлоша.

Отделенерча болхлоша чІоагІа раьза болаш баркал оал Сийлахьча партена а Советски правительствона а шоай республика юха меттаоттаярах а, шоашта эшача хІаманна новкъостал дарах а. Цу тІа гІолла ккллективо дош деннад кертда тІалаьца социалистически яхьаш доккхийча толамашца чакхъяха.

Иштта дика балхаш дарца цу отделенен болхлой шоай хаиннахьа ялат чуийца а дІадийна а баьннаб. ХІанз укх сахьте вай Лакхерча Совето халкъашка баь кхайкам чІоагІа къоабал беш социалистически яхьаш а лийца чуийнна хьайбашта доакъар фермашка хьатІа кхухьаш а кхидола балхаш деш а боахк.

ХІаьта механизатораш бІаьсти ма яьлла кийча хургболаш шоай тракторашта сихбенна ремонт еш а ба.

ТУМГОЕВ М.

Кхыча мехкий къахьегамхоша могаю Деклараци а Машара Манифест а

* * *

„Социализм—Машара чІоагІа кІийле я"

ПРАГА, (ТАСС). Укх деношка «Руде право», «Обрана лиду», «Праце», «Млада фронта», «Лидова демократие» яхача газеташа шоай передовой а редакциони а статьяш машара Манифеста хетаяьй.

«Руде право» газето «Дуненна — машар» яхача шийн передовой статья тІа язду:

— Москвера хьахезар дерригача дунен болхлой класса авангарда оаз, берригача къахьегамхошта, дерригача адамашта ираз долашагІа йолча, нийсагІа йолча, дикагІа йолча заман перспективаш кхайкаяь оаз: цу заман лард дунен кхоалагІча дакъан тІа еллай. Машара исторически Манифест спутника сихалца чакхъяьлар дерригача дунен тІа, наьха дегаш сатувсаш хиларца дузаш, хІаьта нах дунен тІа машар чІоагІбе гІертар дуккхаза а совгІдоахаш. Ма лепаши сийрдеи зІы я-кх машара Манифест герзий магнаташа дуненна кхерам тессача герз кийчдараи тІема истеренеи шийлача дохкана юкъе.

Социализмо, йоах дІахо статьяс, эггара хьалха адамашта хьабийлаб чІоагІача машарга дог дахара никъ. ХІаьта шеко а яц-кх социализмо, халкъашта юкъерча вежарий гІулакхех даиман бола чІоагІа машар Іалашбергбола ха хьатІайоагІарг хиларах. Из уйла тІехь-тІехьагІа чІоагІагІа ювсс дерригача дунен адамий керчу. Социализм — машара чІоагІа кІийле я.

Социалистически мехкаш машар чІагІбе гІертташехь а, империалистически гІозараша тІом гІеттабара гІулакхаш дІахоккхухь; машаре ях лелаяра принципаш, мехкашта юкъера къовсаме дола гІулакхаш машарца къоастадар теркалдац; хІаьта кхы а чІоагІагІа эгІора хьисапе герз кийчдара тІагІерташ а да уж. Цхьабакъда, машар лорабеш социалистически мехкашка, Советски Союза котдувлаш халкъ кертте а долаш, миллионаш хула къахьегамхой ба. Царца ба коммунистсаш хинна ца Іеш, Францен, Итален, Мексикан цІена уйла йола моллагІа бола нах, Нью-Йорка а Токион а йистошка баха нах.

Машара Манифеста кІал кулгаш яздаьча делегацештеи партей викалаштеи юкъе, язду газето статья чакхйоаллаш, вай партен, Чехословакен Коммунистически партен викалаш а бар. Вай доккхий деш да вай мохк, вай халкъ, Коммунистически партес хьалхаккхувлаш йола вай болхлой класс социализма а дерригача дунен тІарча машара а авангарда хьалхарча мугІарашца юха ца йоалаш, йодаш хиларах. ТІом ца хилийтар а машар Іалашбар а Чехословакен къахьегамхошта эггара чІоагІагІа дезар да.

„Деклараціес а Манифесто а миллионаш хулча наьха дега чура уйла кхайкаю"

Берлин. (ТАСС). «Нейес дейчланд», «Нейес цейт», «Берлинер цейтунг» яхача а кхыдолча а газеташа передовой статьяши редакциони комментареши язъю, хІаьта социалистически мехкий коммунистически болхлойи партей Деклараций машара Манифести къоабалъеча ГДР-а цІи хезача деятелий а къахьегамхой викалий а къамаьлаш а язду.

«Нейес дейчлан» газета тІа «Машари социализми» яха кертъяздаьр а долаш, ГДР-а Министрий Совета Председателa Заместителa Г. Рау статья я. Статьян авторо белгалду, социалистически мехкий коммунистически болхлойи партей викалий Совещани боккъонца цхьатарра уйлаш йолаш, хІаьта мехкий бокъонаш цхьатарра йолаш чакхъялар. Социалистически лагера барт-цхьоагІо хьахьокх, йоах Г. Раус, цу лагера мехкий вежарий барт-цхьоагІо йохае гІертар а, хІаьта социализма моастагІаша дерригa лийрхІараш дехалга а.

Дерригача дунен болхлой болама викалаша тІаийца машара Манифест, йоах «Берлинер цейтунг» яхача газета передовой статьяс,— адамий вахара хьалаш нийса кхетадар да. Цо тешаду вай, адамаш цхьан вІашагІкхете, цар дерригача дунен тІа машар оттабе йиш хиларах.

Декларацес а машара Манифесто а, язду Германен либерально - демократически партен орган долча «Дер Морген» яхача газето, миллионаш хулча адамий дега чура уйла кхайкаю.

* * *

Вай заман лоархІаме дола документаш

Пекин, (ТАСС). Синьхуа агенствос хоамбечох, Китайски Халкъан Республикан общественносто чІоагІа дог ураэтта тІанийцар социалистически мехкий Коммунистически болхлойи партей викалий Совещанен Деклараци а, хІаьта Коммунистически болхлойи партей викалаша масса мехкашкарча болхлошка а, ахархошка а, дерригача дунен маІа а кхал а нахага а, дерригача машар безача адамашка а кхайкарал даь машара Манифест а.

Пекина, Шанхая, Тяньзина, Китаян кхыча городашкарча предприятешкеи, учрежденешкеи, дешара заведенешкеи, госхозашкеи, юртбоахама Кооперативашкеи болхлоша а, гІулакхебараша а, дешархоша а, ахархоша а вай заман лоархІаме дола документаш Іомадеш латт. Московски Совещанен материалаш гаргарча деношка масса моттиге Іомаергйолаш я.

Къаьстта арахеца кийчъеш я социалистически мехкий Коммунистически болхлойи партей викалий Совещанен Деклараци а машара Манифест а тІайола брошюраш.

„Машара, демократен социализма тІехьа лоаттабеча къовсама программа"

БЕРЛИН. (ТАСС). «Нейес дейчланд» газето «Марксизма-ленинизма уйланца йола барт-цхьоагІо» яха кертъяздаьр а долаш, коммунистически болхлойи партей викалий московски Совещаненна хетаяь передовой статья язъю. Статьяс белгалдоах коммунистически болхлойи партей викалаша дерригача дунен болхлой классана машара а, демократен а, социализма а тІехьа лоаттабеча къовсама программа оттаяьлга.

Империалисташа а болхлой класса берригача моастагІаша а дерригдунен болхлой болама фронт йохае гІертар дувцаш, газето язду, тІом гІоттабе тІийртачар хьийга къа чакх ца далар. Дерригдунен болхлой болам, язду газето, хІанз цІаккха ца хиннача бесса низболаш ба.

ХІанзарча исторически заман чухь, йоах дІахо газето, масса мехкашкарча сакхетаме болча болхлоша Советски Союза Коммунистически партех шоай доттагІа а хьехархо а лоархІ. ССКП масса хана а Ленина хьийхача бесса дегІакхийлай социализма Іилман теори, хІаьта цу гІулакхаца дерригача дунен болхлой болама юкъе йоккха авторитет йолаш а я. ССКП XX съезда исторически соцамаш СССР-е коммунизм хьалъярна лоархІаме хинна Іец. Цар хьайийлар дерригдунен коммунистически болама керда зама.

Германен Социалистически Едини Партен членаша, йоах газето статья чакхйоаллаш, къоабалду социалистически латерь чІоагІъяр, московски совещанес гІоттабаьча дерригдунен болхлой болама низаш чІоагІдалар. Цу совещанес гІо дергда тхона хьалхашка латта декхараш — ГДР масса оагІонгахьара чІоагІяри Малхбузен Германегахьара бола тІема кхерам дІабаккхари — толаме кхоачашдарна.

Индийски газето боккха лоархІам бу машара Манифеста

ДЕЛИ. (ТАСС). Индийски общественносто боккха теркам бу масса мехкашкарча халкъашка коммунистически болхлойи партей викалаша кхайкарал даьча машара Манифеста. Цу исторически документана хетаяьча шийн передовой статьяца «Ассам трибюн» яхача газето белгалду, коммунистически болхлойи партей викалаша машара Манифестаца кхайкайир керда тІом хьоабарна духьалара дерригача дунен халкъий уйла. ТІом-м хиланза баргбоацаш бац, язду газето, хІаьта машаре йолча переговорашца къоастае йиш йоацаш цхьаккха проблема а яц. «Ассам трибюно» шийна хула халахетар гучадоах, Советски Союза оазага малхбузен паччахьалкхенаша ла ца дувгІарах: Советски Союзо дуккхаза а кхайкадаьд мехкашта юкъе машара гІулакхаш леладе дезалгеи, хІаьта керда тІом хьоабарах доккхий зенаш даргдолгеи.

ГАЛАЕВ ХЬАСАН

Дешанза Іерг воацачо иштта деш

(ОЧЕРК)

13 шу даьнна Ведзижев Мурад 1946 шера ялхлагІча классе деша вагІар Кустанайски Областе, Федоровски зерносовхозерча юкъерча школе. Хьехархошта дукха везар тІех дика дешаш вола Мурад. Да Іасолтен нана Іайшети доккхал деш бар шоай воккхагІа вола воІ, терга юхь а Іаьржа бІаргаш а дола, лохерча дегІара кІаьнк, дика дешаш а аьннар деш а хилaрагІ. Из дар гитлеровски германецара тІом йистебаьнна хьалхара шу. Хала ха яр из. Цхьъ дезалхо вар Іасолтара цІагІа. Шийна тІадувха доаца дІайха а хоза а баракъеи, даа доаца мерза даари, цамогаш вола даи, кагий бераши масса хана дагадоаллар Мурада.

ЦхьоалагІча классера денз дика дешаш хьавоагІа Мурад цхьаккха шийна хула хало баьхан долаш дешар юкъагІ дита лаьрхІа вацар.

Доккха во дера Мурадар цІагІа: 1946 шера халача лазарах цамогаш хинна Мурада да Іасолта кхелхар. Халача хьалтІа йисар Мурада нана Іайшет. ВоккхагІча Мурада 13 шу мара доацаш, кхо бер дисадар цун доала кІал. Цхьан сарахьа, школера чувенача Мурада уйтІа, корта хьал а лаьца, тІайтІане, уйлаш еш, ягІаш яйра шийн нана Іайшет. «Хьо хІана ягІа, ва нана, иштта гІайгІане, сен уйлаш ю Іа? — аьнна хаттар дир Мурада, юхе дІатІа а ваъ.

«Даьра ягІа да воацаш, халача хьал тІа дисача шун, бой гІайгІа еш. Со се лелалуш, ларттІа хІама хьадуларгдолаш хилча а дацар хІама. ШоаллагІча классе дешаш Хьажбикар а, гурахьа цхьоалагІча классе деша ха езаш Лиза а ма йий вай.

Торо хургйий-те берашка дешийта яхаш, уйлаш еш ягІар со-м, шун да чІоагІа дешилга дезаш хилар дага а деха» — аьлар Іайшета. ЗІамига волча хана денз даси нанаси яхар деш а, шийн зІамагІа дола йишеи вошеи дукха дезаш а, дика деша яхаш шийн дас даь хьехар цІаккха диц ца луш волча Мурада, наьна бІара а хьажа аьлар: «Нана, Іа сагат ма де, со ва болх буларгболаш, берашка дешийта а вІаштІехьа даргда вай».

Отличник волаш дешаш ялх класс яьккхар Мурада, июнь бетта дешархой каникулах цІахийцар. Кхойтта шу даьннача кІаьнко совхоза кирпашк еча заводе, Іаьржача балха а этта, сезон йисте яллалца, шин бетта болх бир. Мурад дешаш хиннача школен директора Алексеенкос, хьехархой хьамсара дешархо из хилaрга а, цун цІагІарча торонга а хьажа, 45 тума алапи а долаш школен зовхоз оттавир из. Сайран деша школе яцар юрта. Баьъда, шийн юкъагІ дисa дешар дицдацар Мурада. Нагахьа бийса йодацар Мурада, хьалхе а ше кийчдаь хинна 7-ча классан книжкаш а, кхыдола художественни литературан книжкаш а ца дешаш.

1946-ча шера, ноябрь бетта, цу районерча, шоай таргара нах бахача, Щабелевка яхача юрта дІабахар Мурадар. 1946 шера гурахьеи, 1947-ча шера бІаьстии «Калайда» яхача колхозе тайп-тайпара балхаш дир Мурада. Колхоза правленес цо дика балхаш дар бахьан долаш полеводчески бригаде учетчик вахийтар из. Учет дика Іоамаьча Мурадага тракторни бригада учетчикал а делар 1947 шера гурахьа.

Цхьен доал, боахама гІулакхаш, болх бара а нийца дІаводача 14 шу даьннача Мурадацара цІаккха а дІакъастацар дешара уйлаш. ВорхІлагІча классера книжкаш дийша ца Іеш, Лермонтова а, Пушкина а, Толстоя а, Салтыкова-Щедрина а, М. Горьке а, Фадеева а, уж санна кхыча писателий произведенеш а ешар цо. Тахан санна дага йоагІа Іайшета Мурада книжкаш дешаш дІаахийта бийсаш.—Хийла ах бийса яьннача хана со набарах сомаяьлча книжкаш дешаш ватІаш гора сона Мурад, — яхаш дувц цо.

Жаркульски МТС-а директора н. Зинченкос, учетчика болх ларттІа дІахьош а, колхозникаштеи МТС-а болхлоштеи дукха везаш а волча Мурадага цхьан дийнахьа, шийна тІа а вийха, Алма-Ата бухгалтерий курсе тІоргвий хьо аьнна хьаттар. Деша батІа шийл зІамагІа бола йишеи вошеи, къаьна нанеи бита Алма-Ата ваха шийн йиш ца хилар кхета а даь, МТС-а директорта ше курсе гІорг ца хилар дІахайтар Мурада.

ДІайодар ха, цІаккха а дІайоалаш яцар къонача цІен даь кертачура вахара, дешара, дезала йоакхо яра уйлаш.

Шийн ханара бола кІаьнкаш школе болхаш-боагІаш бІаргабайча шийн юкъагІ диса дешар дага а дехе, дега боккха бохам хулар Мурада.

1948 шера Октябрь бетта цхьан сарахьа, ше балхара чувеча Іайшетага аьлар цо: «ХІанз кІезиг-дукха торо а ма йий, бераша дика а ма деший вай, 7-гІа класс яьккхача бакъахьа дацар аз». Іайшет раьза хилар цу къамаьла.

1948-шера октябра бетта, хьалхара четверть йисте йоалача хана, шоай колхоза 8 км. гаьнарча Банновски юкъерча школе 7-ча классе деша хайра Мурад. 1948—49 дешара шера «хорошои» «отличнеи» отметкаш а йолаш 7 класс яьккхар цо. Баьъда, дІахо деша вІаштІехьа дацар цун: колхозе а коа-карта а кІезиг-дукха балхаш деш хинна Іайшет бІаргаш лаза а даьнна, чІоагІа цамогаш хилар. Шийла зІамагІа долча йишийгеи вешийгеи дешийта а, нана лорашка кхувлаш, цунна гІулакх де а, цІен доал де а, дийзар 15 шу даьннача Мурада. Дешар шу йистедаьнначул тІехьагІа, 1950 шера июнь бетта, документаш дІахьийтар Мурада Кустанайрча заочни хьехархой училищен директорага.

Денгара-ди массаз дала совбоалар Мурада дешарцара безам. Деша ваха моттиг лехаш дукха уйлаш яцар цо. ЧІоагІа гаргара дар цун хьехархо яха дош. ЗІамига волча, хуна бегаш беш, мала хургва хьох, аьнна шийга дас-нанас хьаттача, хьехархо хурта яхаш жопаш тийна Мурад, хоадам боллаш хьехархочун професси караэца лаьрхІа вар.

Училищен директор вола Борис Дмитриевич Мелехин кхыча письмоица секретара Светланас шийна хьаденнача Мурада письмога хьажар. Къаьстта уйла тІаяхийта йийшар цо хозача йоазонца, дика чулоацам а болаш, заочникал дІаэца со аьнна Мурада язъяь заявлени. Масехк минут яьккхар директора заявлени йийшачул тІехьагІа Мурада лургдолча жопа уйлаш еш, хІана аьлча, халкъа дешара системе балхаш дераш мара бокъо яцар деша дІаэца. Цул совгІ кхоачам хиллал хьайийь заявленеш а яр. Светлана хьа а йийха, хьехархой училище заочникаш хьайибара бокъонех хьо хьаэца тарлац аьле, документаш цІадахьийта Ведзижева аьлар директора. Каьхаташ хьа а ийца, шийн кабинете дІачу а яха, цхьан тетрада оагІонтІа, хозача йоазонца язъяь Мурада заявлени Іойийшар Светланас. Маьхаца вІашагІдехка Мурада каьхаташ Светланас къаьстта истола тІа Іодехкар. МоллагІчун а, из йийшачун уйла тІагІорг йолаш а дар цун дешаш. Иштта дар заявлене тІехьара мугІараш: «...хІанз тхой дезала юкъе болх бергболаш саг ца хиларагІ дешар хьаваьннав со. Да вац са, деша дагІа зІамагІа дола йишеи вошеи, цамогаш йола нанеи да аз доал де а кхаба а дезаш. Хьехархо хила безам ба са. Лакхе аз яздаьчун уйла а йийя, се деша дІаэцар дех аз шугар».

Светлана кер чу дийшар уж дешаш, хІана аьлча, зІамга йолча хана денз да воацаш, наьнаца хьалкхийна бо дар из а (Светлана). Шемо да воацаш диса бо а, цул совгІ ханал хьалхагІа цІен доал кхаьча а Мурад хилар бахьан долаш, шийна дулаш дола новкъостал цунна де лаьрхІа яр Светлана.

Борис Дмитриевич, кабинете саг чувоацаш, цхьаь вагІача хана Мурада каьхаташ а ийца кабинете дІачу а яьнна аьлар Светланас: «Борис Дмитриевич, аз дех хьогара, фуннагІа дале а Ведзижев экзама тІахьехар, да воацаш, халача хьал тІа диса бо ма дий из, цунна йола моттиг лохаргъя вай».

Іайха яхар ца дича Іергъйолаш-м яц хьо аьнна, бегаш а баь, областе а республике а цІи хеза, дукха хана денз халкъа дешара системе болх беш хьавоагІача хьехархочо Борис Дмитривича жоп делар Светлана дехарийна. Цул тІехьагІа каьхат дахьийта экзама тІахьийхача Мурада «хорошои» «отличои» отметкаш а йоахаш экзамен дІаелар. Бера хана денз хиннадацар Мурада экзамен дІаеннача шоллагІча дийнахьа хина дикахетар: училищен 1-ча курсе дІанийцачар списка тІа вар Мурад. ЦІа а ваха шу хьалха ше бита болх — тракторни бригада учетчикал хьайийцар Мурада. Шоай воІи вошеи санна Мурад дукха везаш бола бригадера болхлой а кхыбола колхозникаш а дика хеташ бар из заочно деша хайна а балха юха тІавена а. «Хьох хьехархо хилча хьо волча деша доахкийтаргда оаха тхой бераш»— оалар цар, бегаш беш, Мурадага.

Нагахьа бийса йодацар Мурада шийтнел тІехьагІа 1 — 2 сахьат даллалца ца дешаш. Болх барали, дезала доал дарали, дешарали совгІ кхы а цхьаькха хІама дар хадданза Мурада гІайгІаеш. Глаукома яха хала лазар а хинна, вІалла хІама ца гуш, бІарга са дайра цун наьна Іайшета.

Мелла йоккха хало тІакхачарагІ дешар ца дита лаьрхІача Мурада 1952 шера отличник волаш Кустанайски хьехархой училище яьккхар. Цул тІехьагІа, бутт балалехьа экзамен дІа а енна Кустанайски хьехархой института физико-математически отделене заочно деша эттар Мурад. Диъ шера деша дезаш йола хьехархой училище шин шера, «отлично» отметкаш йолаш, йисте а яьккха, районерча халкъа дешара отделера балха хьожаве приказ а дахьаш, ши-шу хьалха шоай школен дешархо хинна Мурад цІавеча чІоагІа цецбаьннабар Банновкерча юкъерча школен хьехархой.

Хьехархой коллективас а дешархоша а доккха сий а деш, хьехархочун болх дика дІабахьарал совгІ школен комсомольски организацен секретарь волаш. Банновке а районерча кхыча юрташка а тайп-тайпара лекцеш ешаш, къамаьлаш деш, юкъарален - кхетама балхаш даьд Мурада 1957 шерага кхаччалца.

Мурада вахарчухьа дІадахача шераштa юкъе, баьца юкъе зиза санна, белгала шу да 1957 шу: цу шера партен члений кандидатал Мурад дІаэцар чІоагІдир Кустанайски областерча Федоровски КПСС-а райкома бюрос. Укх шера июль бетта денз Назрановски районе, БурокІалхарча ворхІ класс йолча школе директорал деш ва Мурад. Грознерча хьехархой институте 4-ча курсе заочно, физико-математически отделене деша а вагІа из. Цо доал деш хьалкхеваь зІамагІа вола воша Хьажбикар Грознерча хьехархой институте 1-ча курсе дешашаш ва. Баьъда йишаз Лизас 7-класс мара яьккхаяц, нана цамогаш хинначул тІехьатІа кхы деша йиш хиланзар цун. Гаргарча а бовзача а наха дезала хьакъехьа шийца къамаьл дича оал Іайшета: «БІарга са дайна яле а се ираз долаш саг хет сона. ЗІамига волча хана денз хьа цІен доал карайийца болх а беш, ше а дешаш, берашка а дешийташ, цуница са дега тоам беш хьавенав Мурад. Паччахьа Іаьдал долча хана са дараш санна дисача берашка кхача йиш яцар из ираз а сийрда вахар а. Дегчура баркал оал аз дерригача советски адамий йоакхо еча, сай бераш хьалкхедаьча езача партена а Советски правительствона.

Дукха ха йоаццаш, Мурадаца деша баьгІача новкъосташа Мурада балха хьакъехьа шийга хаттар дича, Назрановски районни халкъа дешара отдела заведующес новкъост Гайтов Мухарбика аьлар: «Тха районе школай директорашта юкъе эггара къонатІа вола директор ва Ведзижев Мурад. Хьалхарча шера бу цо школен кулгалхочун болх. Дика тоабаьб къоначa директора школен болх: районе эггара хьалха школе ремонт чакх а яьккхай, доаго дахча, хьехархошта квартираш а Іалашяьй, дешара болх а ларттІа вІаштІехьабаьккхаб Мурада. Эггара дикагІа йола оамал я Мурада—шийга де аьнна хІама тешшаме даь чакхдаккхар. Иззамо бола болхлой кхебар вай массане а юкъара сийлен декхар да».

Иштта чакхдаьккхар Мухарбика коммунизман хьехамца хьал кхувш йола тІехье кхетаеш, денгара ди массаз дала шийн дешар, балха говзал лакхъеш хьавоагІача гІалгІай зІамигача сагах — Ведзижев Мурадах дола къамаьл.

Доазол дехьара

США-с ший союзникех ракетий герз дIа хьерчаду

Вашингтон. (ТАСС). АргIах йолча пресс-конференце госдепартаменте Даллеса аьнначо хьагойт НАТО-н тIагIолла болча малхбузен европерча шоай союзники территореш тIа шой зарядий складаш а йолаш ядерни снарядийи юкъерча радиусах лелача ракетийи базаш яхка лерхIаш вIашахкхийтта Штаташ хилар.

Европерча мехкий-НАТО-н дакъалацархой шоай территореш тIа ракеташ увттаяйта а атомни зарядий складаш хьаляйта а раьза бац яхаш печато беча хоамий хькъехь Даллеса къамаьл дар дийхар корреспонденташа, дукха ха йоацщаш ше НАТО-н тIема низий главно-командующий волча американски инаралаца Норстэдоца даьча къамаьла тIа гIолла Даллеса чIоагIдора НАТО-н европера дакъалацар ой «чIоагIа раьза болаш ба шоай територеш тIа ракеташи снарядаши хилийта.

Цо аьлар, вIашахкхийттача Штатий Европан континенте масехк тайпа атомни герзаши ракеташи я къаьстта Европерча американски командоване кара йоагIаш.

Хаттара жоп а луш Даллеса аьлар, США-н Эскарга хIанз яц, юкъарча радиусах лела ракеташ, цхьабакъда 1958 шу чаккдоллаш американски эскарашка уж герзаш хург хиларах теш со аьнна.

США тIема корзагIа балар

Вашингтон. (ТАСС). США тIемах лораяра министр волча Макэрлойс пресс-конференце ше къамаьл деш хьа йийцар американски «кхыкердагIа дола герзаш хьадарна» йола план. Герз дукхагIа хьадарна цу областан а США чакхъяла лерхIаш хилара тешал ду цу плано.

НАТО-н совета декабрьски сессе Американ ВIашахкхийттача Штаташка европан мехкашка юккъерча радиусах лелаpгйолча ракетни снарядий базаш йохкийтаргйолаш, соцамаш дарга шоаш дог доахаш хилар а хьа аьлар Макэрлойс. ХIанз уш тайпа базаш е йиш йолаш духьал Англеца мара барт бац Американ вIашахкхийттача Штатитий. Юккъерча радиусах леларгйолча нийсъеш йолча (управляемые) снарядаш «хург волча моастагIчунна» дIа тIа кхоачаргйолча районашка дIа нийсъе лерхIаш я США, аьлар Макэрлойс.

Египтан Президента Насера интервью

Каир. (ТАСС). газеташа язду президента Гамаль Абдель Насера американски корреспондентаца Карл Фон Вигандаца хинна къамаьл.

Президента аьлар, «Суверенитети кортамукъали, кхыча пачахьалкхений гIулакхашта юкъе чу ца гIерталгеи лора а деш, халкъашта шоай уйлаш хьаювца паргIато яларца мара боккха тIом ца хулаш бусарг бац».

Юхерчеи Юкъерчеи Малхбоален хьалех лаьца Насера аьлар: «Малхбузено еш йола духьаленаши моастагIалли хиларца прогресс шортига хуле а, Iарпий дуне юха дийнлуш латт». Цул чIоагIа да Iарпий халкъий цхьа барт хилар. Из барт боха а лург бац, хIалак а булург бац, ший ханнахьа, Китайи, Индонезии, Индии санна котт а баргба».

Президента аьлар, ший экономически проекташ кхоачашъеш я Египет. Индустриализаценна пхе шера оттаянь хиннача плана ха, дуккхача нахага болх байта йиш хиларца, кхаь шерага кхоаччаш лоац е йиш хилар.

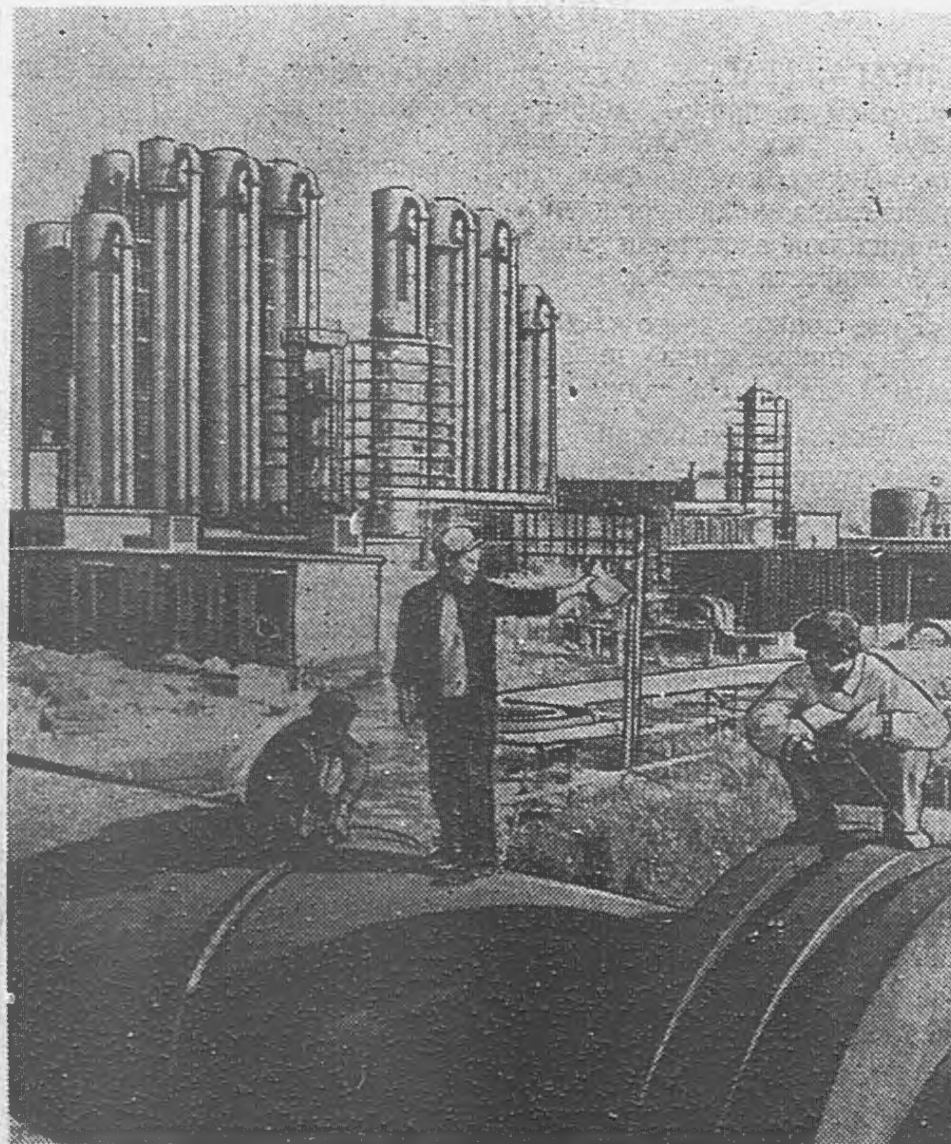
«Египет дIакъоастае гIийрталга дехар. Шу хьалха кхыча мехкий 5 миллион доллар рузкъа запас яр тха. ХIанз 60 миллион доллар запас я тха. Хелуане металургически завод болх бе йолаеннай. ВIашахкхийттача Штаташкеи Англеи Египетан рузкъай миллионаш гIораяь яле а, египтан халкъ меца дац. Дукха болх бир оаха блокадах тIех довла».

Президента белгал даьккхар, цхьаккха лагерца дIа ца кхеташ йола египтан политика нийса йолга хиннача хIамаша хьагойташ хилар. Кхы тIа, аьлар цо, цу политиканна цхьаккха тайпа хувцам шоаш берг ца хилар.

„Даьтта кIезигагIа—йоккхий топаш дукхагIа“

Вашингтон (ТАСС). Селхан «США тIемах лораяра халкъан кхоачамий» конференце лоацца къамаьл дир президента Эйзенхауэра. Президент хиннав США-н промышленни а Iилман — технически а болхлоша беш бола болх тIема планашца «вIашагIъийна хилар» дIахо хьо, яхаш, вешта аьлча, США-н производственни аппарат а, Iилма а, техника а тIемаца дувзадалар чIоагIде, яхаш.

Цу конференце къамаьл деш хиннача США-н базара министр вола Уикс хиннав промышленникашка тIеман ассигнованеш дIахо хьош йола бюджет хьаллаца, яхаш. Уиксас аьлар: «ХIанза дикхагIа тIадерза дезаш йола принцип я: даьтта кIезигаьгIеи йоккхий топаш дукхагIеи», яхаш.

КИТАЙСКИ ХАЛКЪАН РЕСПУБЛИКА. Халкъан Iаьдал даьнначул тIехьагIа мехка къилбаседан-малхболехь йола йоккха кIора промышленноста центр Китай мехкадаьттан йоккхагIа йола центр а хиннай.

Сурта тIа: мехкдаьтта чакхдоаккхача 2-ча завода производственни объект.

Iарпий халкъий низ—цар цхьоагIонца ба

Дамаск. (ТАСС). Сирийски парламента заседани хиннай, Египтера Сире енача парламентски делегацецара Египтан халкъан собраней 42 депутат юкъе а волаш. Заседане гулбенна хиннаб Сирийски эскара лакхера эпсараш, общественнии, политически лоархIаме гIулакхаш леладу нах, дина гIулакх леладу нах, дипломатически корпус, печата викалаш. Заседане ши-ший аргIах председатель хилар Сирен парламента председатель Акрам Хаурании Египтан халкъан собраней председатель Египтан парламентски делегацен керте вола — Анвар Садати. Заседане дийцар Сирена-Египтан Федераци вIашагIтоахар гIулакх.

Парламента заседане хьаеллаш Акрама Хауране ше аьнначох хьахайтар Iарпий халкъий цхьоагIо а къаьстта Египтой Сирен империализманна духьал лоаттабеча къовсама шоай низ вIашагIтоахар боккхача лоархIаме хилар. Цо белгал даьккхар мишта гIо ду халкъашта «сийлен йоккха Советски Союз керте а йолаш болча машар безача берригача наха».

Цул тIехьагIа къамаьл даьча Анвар Садати авлар, ший кортмукъал лораеш турпале къовсам лоаттабеча Сирена оагIув хьал а лаьца моллагIа волча моастагIчох лата кийча да Египтан халкъ. Сирен премьер-министри чухьарча гIулакхий министри волча Сабри Асалес ше даьча къамаьлах хьахайтар Сирийски правительствос шийгар доагIачох Сирен-Египтан Федераци вIашагIтохара ший хур дергдолга

Къамаьл мел даьча депуташа империалистически «Эйзенхауэра доктринана» чIоагIа критика а йир, Iарпашта юкъера бувзам чIоагIбе яхаш а бар. Заседане оттадир, Сиреси Египтаси Сирен-Египтан Федераци е гIерташ леладу гIулакхаш дIахо хьо, аьнна.

Каир. (ТАСС). Египтан халкъан собранес цхьа барт а баь могабир Сирена парламента шин мехка юкъера де дезаш дола федеральни союза гIулакхаш чехкагIа кхоачашдарца Сирени Египтеи правительствош оарцах йоахаш бола соцам. Сире халкъа шоай вежарий моаршал дахьаш баьхка Египтан халкъан собранен членаш юкъе а болаш, цар чIоагIа могабеш тIайийцар Сирен парламенто баь соцам.

Лекци йисте яьлча

Лекци йистеяьлча, Нохч-ГIалгIай педагогически института студенташ дIа-юха бекъалу; цхьабараш-кино, шоллагIабараш—чу,. кхоалагIбараш — художественни самодеятельноста кружокашка, Iилман кружокий занятешка. Институте радиоузела хьадувц малатIча дийнахьа молагIа мероприятеш хургъя

ДукхагIа бола студенташ общежите болх. Общежите Iеш ба 300 совгIа студенташ, царна юкъе нохч-гIалгIай къаман отделенера 100 совгIа студент ва. ДукхагIа эшаш йола хIамаш я общежите: маьнгеш, тумбочкаш, барцкъаш хьаялъувзка шкафаш, столаш. Студенташта хIама даа столови я, иштта буфет а я. Мишта дIахьу студенташа шоай мукъа ха? Цунна жоп лургда моллагIча студента.

Институте Iилман-технически кружокал совгIа художественни самодеятельноста кружокаш а я болх беш: струнни, драматически, хоровой. Дика болх беш я нохч-гIалгIай халхара а иллен а ансамбль. Цига дакъа лоацаш дукха студенташ а студенткаш а ба.

Шоай институте концерташ увттадаь а ца Iеш, шоай шефаш болча — воински часте а берий колоне а концерташ увттаду студенташа. Къаьстта дика дакъа лоацаш ба—Костоев Б., Зинченко А., Эсхаджиев Н., Чентиева З.

ЧIоагIа эшаш яр нохч-гIалгIай ансабла къаман костюмаш. Институт уж костюмаш эца йиш йолаш яц, цудухьа культуран управлене новкъостал дарга хьежаш ба уж.

Институте хIара шоатта дийнахьа сакъердама сайренаш хул. Берригаш вIашагIа а кхийте кино, концертага хьажа ух. Спортивни зала чу массатайпа ловзараш хул. спортивни ловзараш дика харца белгалбаьнна ба Нохч-ГIалгIай АССР-а чемпионаш бола Плашенко, Иванов, Вержбицкий Харченко, Смотрина, иштта кхыбараш а.

Институте писателеши, поэташи, артисташи хул. Дукха ха йоацаш нохч-гIалгIай поэташ Эдилов, Мамакаев, Чахкиев, Джамалханов хилар цига. ЧIоагIа сакъердам болаш хилар Советски Союза турпалхочунца, писательца М. В. Водопьяновца вIашагIкхетар. Тайп-тайпарча къамех студенташ ба институте: эрсий нохчий, украинций гIалгIай и. кх. цI. Царех духагIбараш цхьоалагIча а вожаш лакхерча а курсера ба. ЧIоагIа безаме бах уж цхьана. Лакхерча курсашкарчар лохехьарчарна новкъосталаш ду.

Цхьалхонга хьожаш дежурни хул тха, — йоах производстве кхаь шера болх а баь институте деша венача, комсомола комитета член волча Пайзулаев Данилбека. — Общежите хиннача конкурсах цхьалхо дика хиларца оаха хьалхара моттиг лаьца, стола тIа латта сахьат даьккхар. Кхооачамбоацараш а да тха школе,—аьлар, ше къамаьл даь йисте воалаш Данилбека.

Массала, цхьайолча хана кухне газ хилац, цудухьа даа хIама кийча а хилац, туалетне хий а хилац. Цхьадолча цIеношка тумбочкаш, вешалкаш яц. Цхьабакъда общежитен совет чIоагIа оарцагIъяьннай эшаш йола хIамаш Iалашъярна.

Ю. АЙДАЕВ,
Нохч-ГIалгIай хьехархой института студент.

„ЦIагIара енаяц хьо“

Укх шера 13-ча июне Казахстанера цIакхаьчар Хугоева Бекмарзий Люба. Ше цIа кхаьчача 5-ча дийнахь Назранерча Мельзаводе балха эттар Люба. ЧуIе цIеной таро ший ца хиларца шийна ссуда а яздайта цIенош эца гIертар Хугоева Люба.

ЦIенош эцаш мах а баь балхара а, райисполкомера а даха мел деза каьхаташ а даьха ахча хьаэца Люба сельхозбанке яхача банка инспектор волча Хамхоевс аьлар нотариуса чIоагIдаь ца хилча мегарг дац хьа каьхаташ аьнна. Хугоева Любас шийна доккха зе а дакь, Орджоникидзевски станцерча нотариусага баьча маьхах доагIа ахча дIа а денна, каьхаташ чIоагI а дейта, Люба Хамхоевна юха тIа яхача, Хамхоевс аьлар «цIагIара енаяц хьо», аьнна.

Ссуда хьаэща мел деза каьхаташ а хилча, балхара ссуда хьадехаш дола дехар а хилча, райисполкома баь соцам а хилча, деррига документаш нотариальни конторас тешал деш чIоагIдаь а хилча Хугоева Люба цIагIара ена хул, цхьабакъда, ший цIагIа вац, кхаъ безаш шин беттал совгIа «цIагIара ена яц хьо» яха йиш лекхаш вола Хамхоев.

Хугоева Люба шийл зIаматI деша ватIаш, цаI 6 классеи вож 3 классеи ши воша а волаш, 1948 шера Павлодарски областе ди теха да а, нана а, дийна бой кхобаш, ше а бо долаш колхоза шуреи ялатеи луш хьал кхеяь саг я. Цу бой хьакъ кхаъах даъа гIертараш шоай цIа бахийта беза.

ГАЙТУКИЕВ ХЬ.

Дика почтальон

Назрановски районерча Наьсар-Керте болх беш ва 64 шу даьнна вокха саг, Новиков Павел Михайлович.

Почте ухача наха эзделаца гIулакх ду Павел Михайловича.

Почте даьхка письмош, газеташ, журналаш, телеграммаш гоа а ца деш, хан-ханнахьа дIател цо.

Новкъ. Новиковс шийн болх ларттIа лелабар бахьан долаш газеташтеи, журналаштеи подписка яйтай Наьсар-Кертерча совхоза отделенен болхлоша а, учителаша а.

ЕВЛОЕВ Махьмад.

Подписчикашка газеташ ханнахьа дIакхачийта деза

Назрановски районе дукха нах ба газеташта подписка а яь уж шоай ханнахьа хьа ца кхоачаш.

Цу районерча связан отделени декхарийла я подписка яьча наха ханнахьа газеташ дIакхачийта. Отделенен начальника Балаевс ший болх ха а ховш дика лелаборе, хIанз цига латташ дола гIулакх хургдацар.

«Сердало» яхача газета язбеннаб Плиевски юкъерча школера 47 саг дешархой. ЦхьоалагIча октябре денз барайтлагIча ноябре кхаччалца кхойт номер газети кхачадезача метте ворхI номер мара кхьчадац царга. Цул совгIа дукха ба районе «Грозненски рабочий», «Комсомольское племя» яха газеташ яздаь, уж шоай ханнахьа хьа ца ийдеш.

Киргизе болча хана газеташта подписка а яь шоаш цIабоагIача хана укхаза хьайдергдодолаш переводаш яь, дуккха нах ба. ЧIоагIа леткъаш ба уж нах связан отделенес дика болх ца барца шоай ханнахьа газеташ дешаргдолаш хьа ца кхачарах. Царех ба, масала, Ведзижев Сулейма, Ведзижев Идрис, Котиев Салман, Осканов Джабраил, Кулоев Халат иштта кхыбараши.

Дукха нах ба радио еза а езаш связан отделене заявленеш дIачу а енна, шоаш бахача моттигашка радио хьачуйилийта. Отделенен начальнико нов. Бабаевс а цун заместитель волча нов. Оскановс хIанз а уж декхараш кхоачашдаьдац. Нах чIоагIа раьза боацаш ба цу связан отделенес беча балха.

Уж дерригача кхоачам боаца гIулакхаш дIа а даьха связан отделенес болх дикагIа бергболаш орцагI бала декхарила ба кулгалхой.

ПЛИЕВ И.

Нохчаша—хьехархоша шоай говзал дIа-юха хувц

Ведено юрта нохчий меттала хьехача цхьоалагIча классан хьехархой а хIаьта района ерригача школай наьна меттала хьехача хьехархой а совещани хилар. Цу совещане докладаш йийшар: «ЦхьоалагIча классан дешархой юкъара баха ховргдолаш кхебар», «Бераштa хьехара гойтама лорхIам», «Арифметически задачаш де ховргдолаш бераш Iомадар» яхача темаех. Совещане дика опыт йолча хьехархоша къамаьл дир, къонача хьехархошта кхетам а луш. ДукхагIа болча хьехархоша дийцар, хIанз а книжкаш ца хиларах мишта лов цар хало. Къамаьл даьраша чIоагIа критика йир республикански халкъан дешара отдела а книжни издательствона а, нохчий меттала книжкаш хIанз а кепа тоханза хиларах.

Грознера баьца даьтта доаккхача заводе

Грознерча кхачан промышленноста номер 7 йолча масло-завода болхлоша раьза хинна тIаийцар СССР Лакхерча Совета юбилейни сессес Советски Союзерча дерригача адамашка даь кхайкарал. Цу исторически маIан долча документа хетаяь йолча митинге завода коллективо тIаийцар шера йола балха план ханал хьалха кхоачаш е а производствера кхоачамбоацараш цIенъдаь дIадаха а.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна дика къахьегарца валовой балха план 10 бетта 105 процент кхоачаш а, яь планал совх, 210 тонн баьца даьтта делар заводо паччахьалкхенна, хIаьта октябрь беттара план 126,7 процент кхоачаш а йир.

Завода къахьегаман коллективо даьхача цу тIех дикача толамашта Совнархоза кхачан промышленноста управленеси Грознерча Ленински райкома партеси даькъал а бувцаш завода директора цIерах шиъ телеграмма яйтар.

Толамаш доахача къаьстта диках бола къахьегамхой ба тха заводе, коммуниста новкъоста Евтеевс кулгал деш, хIара бетта юкъера лаьрхIача балха боарам 115—120 процент кхоачашбеш экспелерни оалаш йола баьца даьтта доккха цехи коммуниста Иванина кулгалду сырьевой цехи шийн ханнахьа производстве технологи дIаяхьарца новкъостал деш йола новкъоста Оверченкос кулгалду лаборатори иштта кхы дIа а.

Иштта дика белгалбаьнна ба заводе цхьоалагIча бригадера смении сушилщик вола нохчо Нухаев Хасмахьмади Шахидов Iусмани. Цар хIара бетта 117—120 процентал лохе кхоачашбац шоай балха боарам. Цунах царна завода директора новкъоста Геловане массехказа благодарность а ахчанца совгIаташ а деннад.

А. ДОДОВ.

Товараш дац

Малгобекски района, Долакарча цхьанна тикачу хьаэца гIаьле а е тхьамка а дац.

Юрта бахача наха, тикашка гIаьленаш хIана яц, аьнна, хьаттача тикачу латтараша оал: райпотребсоюзо хьахецац аьле. Баха нах гIаьленаш лаьрхIа МагIалбика баха безаш хул.

МагIалбикера райпотребсоюз цхьаккха а терко еш яц юрташка баха нах гIаьленашца а, ужжамо долча кхы товарашца а Iалашбарна.

К. ЧАХКИЕВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

ГIалгIай алфавит (алапаш)

ГIалгIай алфавит эрсий алфавитаца нийсдаь да, цудухьа гIалгIай меттала дола йоазув кепа теха арадаккха йиш я моллагIча эрсий типографеи, эрсий йоазон машинкацеи. Иштта вай алфавит хиларах из Iомаде аттагIа да.

ДукхагIа дола алапаш гIалгIай а эрсий а цхьатарра да. Цхьа дола алапаш эрсий доацаш, гIалгIай да.

ГIалгIай а эрсий а цхьатарра дола алапаш ераш да: а, б, в, г, д, е, ё, ж, з, и, й, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, щ (из алап — оаз, вай наьха дешашца яздац) ъ, ы, ь, э, ю, я.

ГIалгIай меттаца долаш а эрсий меттаца доацаш а ераш да: аь, яь, хь, хI, кх, гI, кI, пI, тI, цI, чI, къ, рхI.

Уж алапаш-оазаш укх дешашца йоагIа:

аь — аьшк — железо, аьхка — зверь, гаьнаш — ветви.

яь — яьшка — ящик.

Хь — хьайра — мельница, Ахьмад — Ахмет, бухь — вершина, ахьар — помол.

ХI — хIама — вещь, хIилла — хитрость.

Кх — кха — пашня, кхор — груша, аькха — зверь, кхокх — голубь.

I — Iам — озеро, Iа — зима, йоI — девушка, дуIа — буря, муIа — рог.

ГI — гIала — город, башня, гIалгIа — ингуш, гIайба — подушка, лагIа — ступень.

КI — кIа—пшеница, кIомал—конопля, кIоаг — яма.

ПI — пIаьраска — пятница, пIелг — палец, хумпIар — кабура.

ТI — тIоа — сливки, тIа — лапа, тIоарска—сафьян.

ЦI — цIа — дом, цIий — кровь, цIена — чистый.

ЧI — чIодж — ущелье, чIуг — кольцо.

Къ — къамаьл — беседа, речь, къора — глухой, къам — народ, дукъ — перевал, ярмо.

РхI — ворхI — семь, бархI — восемь, берхIа — подливка.

Ши шу балха стажа йолаш, очни а заочни а отделенешка деша ловш болчарна грозненски мехкдаьттан институте вIашагIтохаш я

ПОДГОТОВИТЕЛЬНИ (КИИЧБАРА) КУРСАШ

Заявленеш дIайию директора цIерах институтa цIеношка (№ 12 йола цIа) 1-ча декабре кхаччалца. ХIара дийнахьа 4 сахьат даьлча денз сайрийна 7 сахьат даллалца.

Заявлене тIа белгалдаккха деза малагIча отделене отташ ва (очни е заочни), малагIа говзал (геологически, геофизически, технологически, механически, промыслови, гIишлонаш хьалъяра) Iоамае ловш ва.

Заявленеца хила деза: юкъера образовани хилара документ, болх бара документ — предприятен кулгалхочо чIоагIъяь йола выписка, администрацен а общественни организацен а представителаша кулгаш яздаь йола, тIеххьара болх баьча меттигера характеристика.

институтa дирекци.

СОЮЗА ССР-а СВЯЗА МИНИСТЕРСТВА
СОЮЗПЕЧАТЬ

1958-ча шера ПОДПИСКА хьайийлай республикан газета

„СЕРДАЛО“

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома а, Грозненски горкома, а Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета а, Грозненски къахьегамхой депутатий совета а орган.

Газет арадувл гIалгIай меттала кIиранна 2-за „Правда“ яха газет миссел доккха а долаш.

Газет ухаргдолаш язвалара мах:

3 бетта—5 сом 20 кеп.
6 бетта—10 сом 40 кеп.
12 бетта—20 сом 80 кеп.
Къаьоттача цхьан газета мах—20 кеп.

МАССАВАРГ А „СЕРДАЛО“ ЯХА ГАЗЕТ УХАРГДОЛАШ ХАННАХЬА ДIАЯЗЛЕ!

Подпискаш дIайию массайолча городий а, районий а связа конторашкеи, отделенешкеи, агентствашкеи, „Союзпечат“ киоскашкеи, хIаьта заводашкарчеи керда цIенош дечарчеи, организацешкарчеи, учрежденешкарчеи, учебни заведенешкарчеи, совхозашкарчеи, МТС-шкарчеи, колхозашкарчеи общественни уполномоченнаша а.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдел экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ03003. Типография им. 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 8415